S. FREUD

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

20,00

S. FREUD

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΣΤΑΘΗ ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Καταγωγὴ τῆς ψυχαναλύσεως. Παρατηρήσεις τοῦ Breuer. *Τὰ ψυχικὰ τραύματα. Οἱ ὑστερικοὶ πάσχουν ἐξ ἀναμνήσεων. Ἡ καθαρτικὴ θεραπεία. Ἡ ὑστερικὴ μετατροπή.*

Ἐὰν ὑπάρχῃ τις, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ τιμὴ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ψυχαναλύσεως, αὐτὸς δὲν εἶμαι ἐγώ. Δὲν συνέτεινα εἰς τὴν ἀνακάλυψίν της. Ἤμην ἀκόμη φοιτητής, ἀφωσιωμένος τότε εἰς τὴν προπαρασκευήν μου διὰ τὰς πτυχιακὰς ἐξετάσεις, ὅτε ἰατρός τις ἐκ Βιέννης, ὁ Joseph Breuer*, ἐφήρμοσε κατὰ πρῶτον τὴν μέθοδον αὐτὴν εἰς θεραπείαν νεαρᾶς κόρης ὑστερικῆς. (Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 1880—1882). Ἀξίζει ν᾽ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀσθενοῦς ταύτης καὶ τὰς περιπετείας της**. Προηγουμένως ὅμως ἂς εἴπωμεν μίαν λέξιν. Μὴ φοβῆσθε ὅτι ἀπαιτοῦνται ἰατρικαὶ γνώσεις διὰ νὰ παρακολουθήσετε τὴν ἔκθεσίν μας. Θὰ συμβαδίσωμεν ἐπ᾽ ὀλίγον μετὰ τῶν ἰατρῶν, δὲν θ᾽ ἀργήσωμεν ὅμως νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσωμεν, διὰ ν᾽ ἀκολουθήσωμεν τὸν Breuer εἰς ὅλως πρωτότυπον ὁδόν.

---

* Ο Breuer γεννηθεὶς τῷ 1842, εἶναι γνωστότατος διὰ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς φυσιολογίας τῆς αἰσθήσεως τῆς ἰσορροπίας.

** Ἡ λεπτομερὴς ἔκθεσις τοῦ περιστατικοῦ αὐτοῦ εὑρίσκεται εἰς τὰς «Μελέτας ἐπὶ τῆς ὑστερίας», τὰς δημοσιευθείσας ἐν Βιέννῃ τῷ 1895 ὑπὸ Breuer καὶ Freud.

Ἡ ἀσθενὴς τοῦ Breuer ἦτο νεαρὰ κόρη, ἡλικίας 21 ἐτῶν, εὐφυεστάτη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διετοῦς ἀσθενείας της ἐξεδήλωσε σειρὰν ὅλην σωματικῶν καὶ πνευματικῶν διαταραχῶν, μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαρῶν. Παρουσίασε δυσκαμψίαν μετ' ἀναισθησίας ἀμφοτέρων τῶν δεξιῶν ἄκρων· ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ αὐτὴ δυσκαμψία παρουσιάζετο καὶ εἰς τὰ ἀριστερά της ἄκρα· πλὴν τούτου, παρουσίασεν ἐπίσης καὶ διαταραχὰς τῆς κινητικότητος τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς καὶ πολλαπλὰς διαταραχὰς τῆς ὁράσεως, δυσχέρειαν εἰς τὴν τήρησιν τῆς κεφαλῆς ἐν ὀρθίᾳ στάσει, ἔντονον νευρικὸν βῆχα, ἀηδίαν πρὸς πᾶσαν τροφήν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας ἀδυναμίαν πρὸς πόσιν, παρ' ὅλην τὴν κατατρύχουσαν αὐτὴν δίψαν. Παρουσίαζεν ἐπίσης διαταραχὰς τῆς ὁμιλίας, μὴ δυναμένη νὰ ἐννοήσῃ ἢ νὰ ὁμιλήσῃ τὴν μητρικήν της γλῶσσαν. Τέλος, ἦτο ἐπιρρεπὴς εἰς διαλείψεις, εἰς καταστάσεις συγχύσεως, παραληρήματος, μεταβολῆς τῆς ὅλης προσωπικότητος· ἐπὶ τῶν διαταραχῶν δὲ τούτων θὰ συγκεντρώσωμεν ὅλην ἡμῶν τὴν προσοχήν.

Φυσικὴ φαίνεται ἡ σκέψις ὅτι συμπτώματα ὡς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπηριθμίσαμεν εἶναι δηλωτικὰ σοβαρᾶς παθήσεως, τοῦ ἐγκεφάλου πιθανῶς, παθήσεως ἥτις ὀλίγας μόνον ἐλπίδας ἰάσεως ἐπιτρέπει, καὶ ἥτις ἀναμφιβόλως θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν θάνατον. Οἱ ἰατροὶ ἐν τούτοις θὰ μᾶς εἴπουν ὅτι εἰς σωρείαν ὅλην περιπτώσεων τόσον σοβαρῶν κατὰ τὸ φαινόμενον, δύναται νὰ τεθῇ πολὺ εὐνοϊκωτέρα πρόγνωσις. Ὅτε συναντῶμεν τοιαῦτα συμπτώματα εἰς νεαρὰν γυναῖκα μὲ τελείως φυσιολογικὰ τὰ κυριώτερα ὄργανα, τὴν καρδίαν, τοὺς νεφρούς, ἀλλ' ἥτις ὑπέστη ἐν τούτοις συναισθηματικοὺς κλονισμοὺς καὶ ὅτε τὰ συμπτώματα ταῦτα ἀναπτύσσονται κατὰ τρόπον αὐθαίρετον καὶ ἀπροσδόκητον, ὁ ἰατρὸς δύναται νὰ μὴ φοβῆται. Ἀντιλαμβάνεται πράγματι ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ὀργανικῆς παθήσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδιορρύθμου καὶ αἰνιγματικῆς ἐκείνης καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ εἶχον δώσει τὸ ὄνομα ὑστε-

ρία, καὶ ἥτις εἶναι ἱκανὴ νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ μορφὴν σοβαρῶν διαταραχῶν, ἀλλ' ἥτις δὲν θέτει ἐν κινδύνῳ τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐλπίδα πλήρους θεραπείας.

Δὲν εἶναι πάντοτε πρᾶγμα εὔκολον ἡ διάκρισις τῆς ὑστερίας ταύτης ἀπὸ μιᾶς σοβαρᾶς ὀργανικῆς παθήσεως. Δὲν πρόκειται ὅμως ἐδῶ νὰ μάθωμεν πῶς γίνεται ἡ διαφορικὴ διάγνωσις τῆς νόσου. Σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ περίπτωσις τῆς νεαρᾶς κόρης τοῦ Breuer εἶναι μία ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας οὐδεὶς πεπειραμένος ἰατρὸς θὰ παραλείψῃ νὰ κατατάξῃ εἰς τὴν ὑστερίαν. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἴπωμεν ἐδῶ ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου παρουσιάσθησαν ὅτε ἡ νεαρὰ κόρη περιποιεῖτο τὸν πατέρα της, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευε καὶ ὅστις εἶχεν ἀσθενήσει ἐκ νόσου ἥτις τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ἰδική της μάλιστα νόσος ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ παραιτηθῇ τῆς νοσηλείας τοῦ πατρός της.

Αἱ προηγούμεναι πληροφορίαι ἐξαντλοῦν ὅ,τι οἱ ἰατροὶ δύνανται νὰ μᾶς μάθουν ἐπὶ τοῦ περιστατικοῦ τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει. Εἶναι ἤδη καιρὸς νὰ τοὺς ἐγκαταλείψωμεν. Διότι δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι συντελοῦμεν μεγάλως εἰς τὴν θεραπείαν, ἀντικαθιστῶντες τὴν διάγνωσιν ὀργανικῆς ἐγκεφαλικῆς παθήσεως διὰ τῆς διαγνώσεως τῆς ὑστερίας. Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμοίως ἀνίκανος καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν. Προκειμένου δὲ περὶ ὑστερίας, ὁ ἰατρὸς δὲν ἔχει ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν φύσιν τὴν φροντίδα τῆς πλήρους θεραπείας, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ προβλέψῃ*.

Ἐὰν ὀλίγον μόνον ἐνδιαφέρῃ τὸν ἀσθενῆ ἡ διάγνω-

* Γνωρίζω ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι πλέον σήμερον ἀκριβές, ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν μετεφέρθημεν, πρὸ τοῦ 1880, ἦτο ἀκριβέστατον. Ἐάν, ἔκτοτε, τὰ πράγματα ἤλλαξαν, αἱ μελέται τὰς ὁποίας ἐξιστορῶ ἐνταῦθα μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀλλαγὴν ταύτην.

σις τῆς ὑστερίας, μεγάλως ὅμως ἐνδιαφέρει τὸν ἰατρόν. Ἄλλη τελείως εἶναι ἡ στάσις του πρὸ ἑνὸς ὑστερικοῦ καὶ ἄλλη πρὸ ἑνὸς πάσχοντος ἐξ ὀργανικῆς ἐγκεφαλικῆς παθήσεως. Δὲν δίδει εἰς τὸν πρῶτον τόσον ἐνδιαφέρον ὅσον καὶ εἰς τὸ δεύτερον, διότι ἡ νόσος του εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον σοβαρά, παρ' ὅλον ὅτι φαίνεται σοβαρωτέρα. Μὴ λησμονῶμεν ἐπίσης ὅτι ὁ ἰατρός, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του, ἔμαθεν, εἰς περιπτώσεις π. χ, ἀποπληξίας ἢ ὄγκων, νὰ διακρίνῃ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκριβῶς τὰ αἴτια τῶν ὀργανικῶν συμπτωμάτων. Ἀπ' ἐναντίας πρὸ τῶν ἱστορικῶν ἰδιορρυθμιῶν, αἱ γνώσεις του, ἡ ἀνατομική, φυσιολογικὴ καὶ παθολογική του ἐπιστήμη, τὸν ἐγκαταλείπουν. Δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν ὑστερίαν. Πρὸ αὐτῆς εἶναι ἀναρμόδιος. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν δημιουργεῖ εὐχάριστον ἐντύπωσιν, ἰδίως ὅτε ἔχει τις τὴν συνήθειαν νὰ ἐκτιμᾷ μεγάλως τὴν ἐπιστήμην του. Οἱ ὑστερικοὶ χάνουν λοιπὸν τὴν συμπάθειαν τοῦ ἰατροῦ. Τοὺς θεωρεῖ παραβάτας των νόμων, ὅπως ὁ πιστὸς θεωρεῖ τοὺς αἱρετικούς. Τοὺς θεωρεῖ ἱκανοὺς διὰ κάθε κακόν, τοὺς κατηγορεῖ ὡς ὑπερβάλλοντας καὶ προσποιουμένους καὶ τοὺς τιμωρεῖ διὰ τῆς ἀδιαφορίας του.

Ὁ Breuer δὲν ἐτήρησε τὴν στάσιν ταύτην. Ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ἀσθενῆ του, δὲν τῆς ἠρνήθη οὔτε τὴν συμπάθειαν οὔτε τὸ ἐνδιαφέρον του. Ἀναμφιβόλως τὸ καθῆκον του διηυκολύνθη ἀπὸ τὰ μεγάλα πνευματικὰ προσόντα καὶ τὸν καλὸν χαρακτῆρα τῆς ἀσθενοῦς. Καὶ ὁ πλήρης συμπαθείας τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ τὴν παρατηρῇ, τοῦ ἐπέτρεψε συντόμως νὰ τῆς δώσῃ τὴν πρώτην βοήθειαν.

Κατὰ τὰς διαλείψεις τῆς ἀσθενοῦς, κατὰ τὰς καταστάσεις ψυχικῆς μεταβολῆς καὶ συγχύσεως τὰς ὁποίας ἐδείκνυεν, εἶχε παρατηρηθῆ ὅτι ἐσυνήθιζε νὰ ψελλίζῃ λέξεις τινάς, αἵτινες ἐφαίνοντο ἀναφερόμεναι εἰς σκέψεις αἱ ὁποῖαι τὴν ἀπησχόλουν. Ὁ ἰατρὸς ἐπρόσεξε τὰς λέξεις αὐτάς, καὶ ἀφοῦ ἔφερε τὴν ἀσθενῆ εἰς κατάστασιν ὑπνώσεως, τῆς τὰς ἐπανέλαβε λέξιν πρὸς λέξιν, μὲ τὴν

ἐλπίδα ὅτι οὕτω πως θὰ προεκάλει τὴν ἐκδήλωσιν τῶν σκέψεων αἱ ὁποῖαι τὴν ἀπησχόλουν. Ἡ ἀσθενὴς ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα καὶ ἤρχισε νὰ διηγῆται τὴν ἱστορίαν τῆς ὁποίας τὴν ὕπαρξιν εἶχον ὑποδείξει αἱ λέξεις τὰς ὁποίας ἐψέλλιζε κατὰ τὰς διαλείψεις της. Ἐπρόκειτο περὶ φανταστικῶν ἱστοριῶν, πολὺ θλιβερῶν, ἐνίοτε μάλιστα ὄχι ἐστερημένων ποιᾶς τινος ὡραιότητος, ὀνειροπολήσεων, τῶν ὁποίων κεντρικὴ ὑπόθεσις ἦτο νεαρὰ κόρη παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦντος πατρός της. Ἡ ἐξομολόγησις ὡρισμένου ἀριθμοῦ τοιούτων φανταστικῶν ἱστοριῶν τὴν ἀνεκούφιζε καὶ τὴν ἐπανέφερεν εἰς τὴν φυσιολογικὴν ζωήν. Ἡ βελτίωσις, ἡ ὁποία διήρκει ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἐξηφανίζετο τὴν ἑπομένην διὰ νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ νέας διαλείψεως, τὴν ὁποίαν ἐξηφάνιζε καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ διάγνωσις τῶν νεοσχηματισθεισῶν φανταστικῶν ἱστοριῶν. Ἀναμφιβόλως ἡ ψυχικὴ μεταβολὴ ἡ ὁποία ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὰς διαλείψεις ἦτο συνέπεια τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ προκαλουμένου ὑπὸ τῶν φανταστικῶν αὐτῶν ἱστοριῶν, αἵτινες συνωδεύοντο ὑπὸ ἐντονωτάτων συναισθημάτων. Ἡ ἀσθενής, ἥτις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀσθενείας της, μόνον τὴν ἀγγλικὴν ἠννόει καὶ ὡμίλει, ὠνόμασε τὴν νέαν ταύτην θεραπείαν talking-cure, τὴν ὠνόμαζεν ἐπίσης ἀστεϊζομένη chimney sweeping.

Δὲν ἐβράδυνε νὰ διαπιστωθῇ, ὅτι ἡ ἐνέργεια μιᾶς τοιαύτης ψυχικῆς καθάρσεως δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν παροδικὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς διαρκῶς ἀναγεννωμένης πνευματικῆς συγχύσεως. Τὰ συμπτώματα τῆς νόσου ἐξηφανίσθησαν ἐπίσης ὅτε, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεως, ἡ ἀσθενὴς ἐνεθυμήθη, ἐκδηλώσασα συνάμα καὶ τὰ συναισθήματα τὰ ὁποῖα τῆς προεκάλεσεν ἡ ἀνάμνησις αὕτη, ὑπὸ ποίας συνθήκας παρήχθησαν κατὰ πρῶτον τὰ συμπτώματα ταῦτα. Κατὰ τὸ θέρος ἐκεῖνο, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς περιόδου μεγάλου καύσωνος, ἡ ἀσθενὴς ὑπέφερεν ἐκ δίψης, διότι, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγον, εὑρέθη αἰφνιδίως εἰς τὴν ἀδυναμίαν νὰ πίῃ. Ἠδύνατο νὰ λάβῃ διὰ τῶν χειρῶν τὸ ποτήριον, ἀλλὰ

μόλις τὸ ἔφερεν εἰς τὰ χείλη της, τὸ ἀπώθει ὡς ὑδρόφοβος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀλίγων αὐτῶν δευτερολέπτων ὑπέπιπτεν ἀσφαλῶς εἰς διάλειψιν. Ἐτρέφετο μὲ ὀπώρας μόνον, διὰ νὰ σβέσῃ τὴν κατατρύχουσαν αὐτὴν δίψαν.

Τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ ἓξ περίπου ἑβδομάδας, ὅτε μίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεως, παρεπονέθη διὰ τὴν ἀγγλίδα παιδαγωγόν της, τὴν ὁποίαν ἀντεπάθει. Διηγήθη τότε, μὲ ὅλην τὴν ἔκφρασιν βαθυτάτης ἀηδίας, ὅτι εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ δωμάτιον τῆς παιδαγωγοῦ της ταύτης καὶ ὅτι τὸ κυνάριον τῆς τελευταίας, ζῷον ἀπαίσιον τὴν ὄψιν, ἔπινεν ἐκ ποτηρίου. Ἀπὸ εὐγένειαν δὲν εἶπε τίποτε.

Ὅτε ἐτελείωσε τὴν διήγησίν της, ἄφισε τὴν ὀργήν της, τὴν ὁποίαν συνεκράτει ἕως τότε, νὰ ἐκδηλωθῇ. Ἔπειτα ἐζήτησε νὰ πίῃ, ἔπιε μεγάλην ποσότητα ὕδατος καὶ ἐξύπνησε μὲ τὸ ποτήριον εἰς τὰ χείλη. Ἡ διαταραχὴ εἶχεν ἐξαφανισθῆ ὁριστικῶς*.

Ἂς σταματήσωμεν ἐπ᾿ ὀλίγον εἰς τὸ πείραμα τοῦτο. Οὐδεὶς ἕως τότε εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαφανίσῃ κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον ὑστερικὸν σύμπτωμα· καὶ οὐδεὶς εἶχεν ἐμβαθύνει τόσον εἰς τὰ αἴτια αὐτοῦ. Ὁποία ἀνακάλυψις ἐὰν δι᾿ αὐτοῦ τοῦ τρόπου κατωρθοῦτο ἡ κατάργησις τῶν πλείστων συμπτωμάτων τῆς ὑστερίας! Ὁ Breuer δὲν ἐφείσθη κόπων διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τοῦτο. Ἐμελέτησε συστηματικῶς τὴν παθολογίαν καὶ ἄλλων, σοβαρωτέρων, νοσηρῶν συμπτωμάτων. Εἰς πᾶσαν σχεδὸν περίστασιν διεπίστωσεν ὅτι τὰ συμπτώματα ἦσαν οὕτως εἰπεῖν ὑπολείμματα συναισθηματικῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας ὠνομάσαμεν βραδύτερον *ψυχικὰ τραύματα*. Ὁ ἰδιαίτερος χαρακτήρ των σχετίζεται πρὸς τὴν προκαλέσασαν αὐτὰ τραυματικὴν σκηνήν. Κατὰ τὴν καθιερωμένην ἔκφρασιν τὰ συμπτώματα ταῦτα *καθωρίζοντο* ὑπὸ τῶν σκηνῶν τῶν

* «Μελέται ἐπὶ τῆς ὑστερίας», Γ΄ ἔκδοσις, σελ. 31.

ὁποίων ἀπετέλουν μνημονικὰ ὑπολείμματα, καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀνάγκη νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς αὐθαίρετα καὶ αἰνιγματικὰ ἀποτελέσματα τῆς νευρώσεως. Ἐν τούτοις, παρὰ τὰς δημιουργηθείσας προσδοκίας, τὸ σύμπτωμα δὲν ἦτο πάντοτε ἀποτέλεσμα ἑνὸς μόνου γεγονότος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολλαπλῶν, ἀναλόγων συνήθως καὶ ἐπαναλαμβανομένων *τραυμάτων*, συνεπῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπαρασταθῇ χρονολογικῶς ὅλη ἡ ἅλυσις τῶν παθογόνων ἀναμνήσεων, ἀλλὰ κατ' ἀνάστροφον τάξιν, ἡ τελευταία πρώτη καὶ ἡ πρώτη τελευταία· θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τις μέχρι τοῦ πρώτου τραύματος, τοῦ ἀποτελεσματικωτέρου συνήθως, ἐὰν παρέλειπέ τινα τῶν διαμέσων.

Θὰ ἐπιθυμεῖτε ἀναμφιβόλως καὶ ἄλλα παραδείγματα ὑστερικῶν συμπτωμάτων, πλὴν τῆς ὑδροφοβίας τῆς προκληθείσης ὑπὸ τῆς ἀηδιαστικῆς θέας κυνὸς πίνοντος ἐκ ποτηρίου. Διὰ νὰ μείνω ὅμως πιστὸς εἰς τὸ πρόγραμμά μου, περιορίζομαι εἰς ὀλίγιστα μόνον παραδείγματα. Ὁ Breuer διηγεῖται ὅτι αἱ διαταραχαὶ τῆς ὁράσεως τὰς ὁποίας παρουσίαζεν ἡ ἀσθενής του ἀνήγοντο εἰς τὰς ἑξῆς περιστάσεις : «Ἡ ἀσθενής, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων, ἐκάθητο παρὰ τὴν κλίνην τοῦ πατρός της, ὅτε οὗτος τὴν ἠρώτησε τὴν ὥραν. Τὰ δάκρυα τὴν ἠμπόδιζον νὰ ἴδῃ εὐκρινῶς, ἔκαμε μίαν προσπάθειαν, ἔφερε τὸ ὡρολόγιον ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ ἡ πλὰξ τῆς ἐφάνη πολὺ μεγάλη (μακροψία καὶ συγκλίνων στραβισμός), ἔπειτα προσεπάθησε νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυά της διὰ νὰ μὴ τὰ ἴδῃ ὁ ἀσθενής»*. Σημειωτέον ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ παθογόνοι ἐντυπώσεις χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν περιεποιεῖτο τὸν ἀσθενοῦντα πατέρα της. «Μίαν νύκτα ἐξύπνησε ἀνήσυχος διότι ὁ πατήρ της εἶχεν ὑψηλὸν πυρετὸν καὶ λίαν ἐκνευρισμένη διότι ἀνεμένετο ἐκ Βιέννης ἰατρὸς διὰ νὰ

---

* «Μελέται ἐπὶ τῆς ὑστερίας», Γ' ἔκδοσις, σελ. 26.

ἐνεργήσῃ μίαν ἐγχείρησιν. Ἡ μήτηρ της ἀπουσίαζεν. Ἡ Ἄννα ἐκάθητο παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς, μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ καθίσματος. Περιέπεσεν εἰς κατάστασιν ὀλίγον ἀπέχουσαν ὀνείρου καὶ εἶδε μέλανα ὄφιν ἐξερχόμενον τοῦ τοίχου καὶ πλησιάζοντα τὸν ἀσθενῆ διὰ νὰ τὸν δαγκάσῃ. (Εἶναι πιθανότατον ὅτι εἰς τὸ λειβάδιον, ὄπισθεν τῆς οἰκίας, εὑρίσκοντο ὄφεις, οἵτινες ἤδη εἶχον φοβήσει τὴν ἀσθενῆ καὶ ἔδιδον τώρα τὸ θέμα τῆς ψευδαισθήσεως).Ἠθέλησε ν' ἀποδιώξῃ τὸ ζῷον, ἀλλ' ἦτο ὡς παράλυτος· ὁ δεξιός της βραχίων ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ καθίσματος, αἱμωδιῶν (ἀναίσθητος καὶ παράλυτος δηλαδή), καὶ ὅτε τὸν ἐκύτταξε, τὰ δάκτυλα μετεμορφώθησαν εἰς μικροὺς ὄφεις μὲ νεκροκεφαλὰς (τοὺς ὄνυχας). Ἐδοκίμασε βεβαίως ν' ἀποδιώξῃ τὸν ὄφιν διὰ τῆς παραλύτου δεξιᾶς της χειρὸς καὶ οὕτω πως ἡ ἀναισθησία καὶ ἡ παράλυσις συνεδυάσθησαν μετὰ τῆς ψευδαισθήσεως τοῦ ὄφεος. Ὅτε δὲ οὗτος ἐξηφανίσθη, ἡ νεαρὰ κόρη, ἀγωνιῶσα, ἠθέλησε νὰ προσευχηθῇ, ἀλλ' αἱ λέξεις δὲν ἤρχοντο εἰς οὐδεμίαν γλῶσσαν. Τέλος κατώρθωσε νὰ ἐκφρασθῇ ἐνθυμηθεῖσα παιδικὸν *ἀγγλικὸν* ποίημα, καὶ τότε ἠδυνήθη νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ προσευχηθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην». Ἡ ἀνάμνησις τῆς σκηνῆς αὐτῆς κατὰ τὴν ὕπνωσιν ἐξηφάνισε τὴν δυσκαμψίαν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἤδη τῆς ἀσθενείας. Ἡ κόρη εἶχε πλέον τελείως θεραπευθῆ.

Ὅτε, μετὰ πάροδον ἀρκετῶν ἐτῶν, ἤρχισα ἐφαρμόζων ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν μου τὴν ὑπὸ τοῦ Breuer εἰσαχθεῖσαν μέθοδον ἀναζητήσεως τῆς αἰτίας τῶν συμπτωμάτων καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν, ἔκαμα πειράματα τὰ ὁποῖα συνεφώνουν πρὸς τὰ ἰδικά του.

Τεσσαρακοντοῦτις περίπου κυρία, εἶχεν ἓν τίκ, ἓν παράδοξον πλατάγισμα τῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον παρήγετο ἄνευ προφανοῦς αἰτίου. Ἡ γένεσις αὐτοῦ τοῦ πλαταγίσματος προήρχετο ἐκ δύο διαφόρων γεγονότων, τὰ ὁποῖα τοῦτο εἶχον τὸ κοινόν, ὅτι, χωρὶς νὰ θέλῃ, εἶχε κάμει

τὴν κίνησιν αὐτὴν τῆς γλώσσης εἰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ζωηρῶς ἐπεθύμει νὰ τηρήσῃ σιωπήν, τὴν μίαν φορὰν διὰ νὰ μὴ ἐξυπνήσῃ τὸ τέκνον της, τὸ ὁποῖον ἐκοιμᾶτο, καὶ τὴν ἄλλην κατὰ τὴν διάρκειαν περιπάτου ἐφ' ἁμάξης διὰ νὰ ἐξερεθίσῃ τοὺς ἵππους τοὺς ὁποίους εἶχεν ἤδη τρομάξει ἡ καταιγίς. Τὸ παράδειγμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀναφέρω εἶναι ἓν ἐκ τῶν πολλῶν τῶν «*Μελετῶν ἐπὶ τῆς ὑστερίας*».

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν τὰ προειρημένα εἰς τὴν ἑξῆς φράσιν: *οἱ ὑστερικαὶ πάσχουν ἐξ ἀναμνήσεων*. Τὰ συμπτώματά των εἶναι ὑπολείμματα καὶ σύμβολα ὡρισμένων τραυματικῶν γεγονότων. Ἀναμνηστικά, ἀληθῶς, σύμβολα. Μία σύγκρισις θὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἐννοήσωμεν τοῦτο σαφέστερον.

Τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα στολίζουν τὰς μεγαλουπόλεις μας, εἶναι παρόμοια ἀναμνηστικὰ σύμβολα. Εἰς τὸ Λονδῖνον π. χ. θὰ εὕρητε, πρὸ ἑνὸς τῶν μεγαλειτέρων σταθμῶν τῆς πόλεως πολυτελῶς διακεκοσμημένην γοτθικὴν στήλην, τὴν Charing Croos. Κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα, ὅτε εἷς ἐκ τῶν Πλανταγενέτων βασιλέων μετέφερεν εἰς Οὐέστμίνστερ τὸ σῶμα τῆς βασιλίσσης Ἐλεονώρας, ἀνήγειρε γοτθικὰς στήλας εἰς πάντας τοὺς σταθμούς, ὅπου τὸ φέρετρον ἀπετίθετο κατὰ γῆς. Τὸ Charing Croos εἶναι τὸ τελευταῖον τῶν μνημείων τούτων, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνάμνησιν τῆς νεκρωσίμου διαδρομῆς*.

Εἰς ἄλλην πλατεῖον τῆς αὐτῆς πόλεως, οὐχὶ μακρὰν τῆς «Γεφύρας τοῦ Λονδίνου», θὰ παρατηρήσετε μίαν ὑψηλοτάτην νεωτέρου ρυθμοῦ στήλην, καλουμένην The Monument (τὸ μνημεῖον). Ὑπενθυμίζει τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, ἥτις, κατὰ τὸ 1666, ἐξερράγη ἐκεῖ πλησίον, καταστρέψασα μέγα μέρος τῆς πόλεως. Τὰ μνημεῖα ταῦτα

---

* Ἤ, ἴσως, μεταγενεστέρα ἀναπαράστασις τοιούτου μνημείου. Τὸ ὄνομα Charing σημαίνει, κατὰ τὸν Jones, «ἀγαπητὴ βασίλισσα ·»

εἶναι «ἀναμνηστικὰ σύμβολα», ὡς καὶ τὰ ὑστερικὰ συμπτώματα. Ἡ σύγκρισις εἶναι ἄρα ὑποστηρίξιμος μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Τί θὰ ἐλέγατε ὅμως διὰ τὸν κάτοικον τοῦ Λονδίνου, ὅστις θὰ ἐσταμάτα σήμερον μελαγχολικῶς πρὸ τοῦ μνημείου τῆς βασιλίσσης Ἐλεονώρας, ἀντὶ ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὰς ὑποθέσεις του, μὲ τὴν σπουδὴν τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν συγχρόνων συνθηκῶν ἐργασίας, ἢ νὰ χαρῇ τὴν νέαν καὶ χαριτωμένην βασίλισσαν τῆς καρδιᾶς του ; Ἢ διὰ τὸν ἄλλον ὅστις θὰ ἔκλαιε πρὸ τοῦ μνημείου τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως τῶν πατέρων του, ὅτε ἡ πόλις αὕτη πρὸ πολλοῦ ἀνεγεννήθη ἐκ τῆς τέφρας της, ὑπέρ ποτε λαμπρά ;

Οἱ ὑστερικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ νευροπαθεῖς φέρονται ὡς οἱ δύο κάτοικοι τοῦ Λονδίνου εἰς τὸ ἀπίθανον παράδειγμά μας. Ὄχι μόνον ἐνθυμοῦνται θλιβερὰ γεγονότα πρὸ μακροῦ χρόνου συμβάντα, ἀλλὰ καὶ προσηλοῦνται συναισθηματικῶς εἰς αὐτά· δὲν ἀπελευθεροῦνται ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ παραμελοῦν δι' αὐτὸ τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ παρόν. Ἡ προσήλωσις αὕτη τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἰς τὰ παθογόνα τραύματα εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων χαρακτηριστικῶν καὶ πρακτικῶς ἓν τῶν μᾶλλον δηλωτικῶν τῆς νευρώσεως.

Ἀναμφιβόλως, ἔχοντες κατὰ νοῦν τὴν ἀσθενῆ τοῦ Breuer, θὰ μοῦ φέρητε μίαν ἀντίρρησιν, εὔλογον βεβαίως. Ὅλα τὰ τραύματα τῆς νεαρᾶς ταύτης κόρης προήρχοντο ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν περιεποιεῖτο τὸν ἀσθενοῦντα πατέρα της, καὶ τὰ συμπτώματά της δὲν εἶναι ἢ σημεῖα τῆς ἀναμνήσεως τὴν ὁποίαν διετήρησε τῆς νόσου καὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός της. Τὸ γεγονὸς τῆς διατηρήσεως τόσον ζωηρᾶς τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἀποθανόντος, καὶ τοῦτο βραχὺ μετὰ τὸν θάνατόν του, οὐδὲν τὸ παθολογικόν, θὰ εἴπητε, ἐνέχει· τοὐναντίον εἶναι φυσιολογικωτάτη συναισθηματικὴ κατάστασις.

Συμφωνῶ εὐχαρίστως : εἰς τὸ περιστατικὸν τῆς ἀσθενοῦς τοῦ Breuer, ἡ σκέψις αὕτη, ἡ ὁποία μένει προσηλωμένη εἰς τὰ τραύματα, δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ

ἔκτακτον. Εἰς ἄλλας ὅμως περιπτώσεις, ὅπως εἰς τὸ τὶκ τὸ ὁποῖον ἐθεράπευσα καὶ τοῦ ὁποίου τὰ αἴτια ἐχρονολογοῦντο ἀπὸ δεκαπέντε καὶ δέκα ἐτῶν, βλέπει τις καλῶς ὅτι ἡ ὑποταγὴ αὕτη εἰς τὸ παρελθὸν ἔχει σαφῆ παθολογικὸν χαρακτῆρα. Τὴν ὑποταγὴν δὲ ταύτην θὰ τὴν ὑφίστατο πιθανῶς καὶ ἡ ἀσθενὴς τοῦ Breuer, ἂν δὲν ὑπεβάλλετο εἰς τὴν *καθαρτικὴν* θεραπείαν, ὀλίγον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν συμπτωμάτων.

Μέχρι τοῦδε ἐπραγματεύθημεν τὰ ὑστερικὰ συμπτώματα μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις των μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν. Ἔχομεν ὅμως ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμεν καὶ δύο ἄλλας περιπτώσεις, τῶν ὁποίων ὁ Breuer ποιεῖται μνείαν καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς κάμουν νὰ κατανοήσωμεν τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐξαφανίσεως τῆς νόσου. Ἐφιστῶμεν κυρίως τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἀσθενὴς τοῦ Breuer, εἰς ὅλας τὰς παθογόνους καταστάσεις, εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταπνίξῃ σφοδρὰν συγκίνησιν, ἀντὶ νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ἐκδηλωθῇ διὰ τῶν συνήθων συναισθηματικῶν ὁδῶν, τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων. Εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦ κυνὸς τῆς παιδαγωγοῦ της, κατέπνιξεν, ἀπὸ ἁβρότητα πρὸς αὐτήν, τὴν ἔκφρασιν ζωηρᾶς ἀηδίας· ὅτε ἠγρύπνει παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ πατρός της, ἡ διαρκής της φροντὶς ἦτο νὰ μὴν ἀφίσῃ τὸν ἀσθενῆ νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀγωνίαν της καὶ τὴν θλίψιν της. Ὅτε δὲ βραδύτερον ἀνεπαρέστησε πρὸ τοῦ ἰατροῦ της τὰς σκηνὰς αὐτάς, ἡ ἄλλοτε ἀπωθηθεῖσα συγκίνησις ἀνεγεννήθη μὲ ἰδιαιτέραν ἔντασιν, ὡς ἐὰν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα εἶχε διατηρηθῆ ἀνέπαφος. Τὸ σύμπτωμα μάλιστα τὸ ὁποῖον ὑπεκατέστησε τὴν σκηνὴν ταύτην παρουσίασε τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἔντασιν ἐφ' ὅσον ὁ ἰατρὸς προσεπάθει νὰ εὕρῃ τὴν προέλευσίν του, διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ μόλις αὕτη ἀπεκαλύφθη πλήρως. Ἐξηκριβώθη δὲ ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῆς σκηνῆς πρὸ τοῦ ἰατροῦ ἔμενεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐὰν δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν συνωδεύετο ὑπὸ ἐντόνων συναισθημάτων. Πρόδηλον ὥστε ὅτι ἐκ τῶν

συναισθημάτων τούτων ἐξαρτᾶται ἡ νόσος ὡς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας.

Οὕτω πως ὡδηγήθησαν εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ ἀσθενήσας, ἐκ συγκινήσεως προκληθείσης ὑπὸ παθογόνου καταστάσεως, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκφράσῃ ταύτην φυσιολογικῶς, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἡ συγκίνησις αὕτη «ἐμονιμοποιήθη». Τὰ οὕτω πως μονιμοποιηθέντα ἔντονα συναισθήματα ἔχουν διπλῆν ἐξέλιξιν. Ὁτέ μεν διατηροῦνται ὡς ἔχουν καὶ βαρύνουν ὁλόκληρον τὴν ψυχικὴν ζωὴν διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι πηγὴ διαρκοῦς ἐρεθισμοῦ. Ὁτέ δε μετατρέπονται εἰς ἀνωμάλους σωματικὰς ἐκδηλώσεις ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος (παραλύσεις), αἵτινες οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ τὰ φυσικὰ συμπτώματα τῆς νευρώσεως. Τοῦτο ὠνομάσαμεν *ὑστερικὴν μετατροπήν*.

Εἰς τὴν φυσιολογικὴν ζωήν, ποσότης τις συναισθηματικῆς ἐνεργείας χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν νεύρωσιν τοῦ σώματος καὶ παράγει τὸ φαινόμενον τῆς ἐκφράσεως τῶν συγκινήσεων, τὸ ὁποῖον ὅλοι καλῶς γνωρίζομεν. Ἡ ὑστερικὴ μετατροπὴ δὲν εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ ἔκφρασις τῶν συναισθημάτων, ἐκδηλουμένη διὰ τρόπων ἀσυνήθων. Εἶναι ὡς ποταμὸς διαχεόμενος διὰ δύο διωρύγων· ἡ μία τούτων θὰ ἐκχειλίσῃ εὐθὺς ὡς εἰς τὴν ἄλλην παρεμβληθῇ ἐμπόδιον εἰς τὸν ροῦν.

Καταλήγομεν, βλέπετε, εἰς καθαρῶς ψυχολογικὴν θεωρίαν περὶ ὑστερίας, θεωρίαν ἥτις δίδει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰ συναισθήματα. Δευτέρα παρατήρησις τοῦ Breuer μᾶς ἀναγκάζει νὰ δώσωμεν εἰς τὰς καταστάσεις τῆς συνειδήσεως μεγάλην σημασίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρόκλησιν νοσηρῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ ἀσθενὴς τοῦ Breuer, παραλλήλως πρὸς τὴν φυσιολογικήν της κατάστασιν, παρουσίαζε καὶ διαφόρους πολυποικίλους ψυχικὰς καταστάσεις, καταστάσεις διαλείψεως, συγχύσεως, μεταβολῆς τοῦ χαρακτῆρος. Ὅταν εὑρίσκετο εἰς φυσιολογικὴν ψυχικὴν κατάστασιν, δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἀπὸ τὰς παθογόνους αὐτὰς σκηνὰς καὶ τὰς σχέσεις των πρὸς τὰ συμπτώματα τῆς νόσου της. Τὰς εἶχε λησμονήσει ἢ δὲν τὰς συνεσχέ-

τιζε πρὸς τὴν νόσον της. Ὅτε ὑπνωτίζετο, ἐχρειάζετο νὰ καταβληθῇ μεγάλη προσπάθεια διὰ νὰ ἀναμνησθῇ τῶν σκηνῶν αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ προσπάθεια ἐπέφερε τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ συμπτώματος. Θὰ μᾶς ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν διαπίστωσιν ταύτην, ἂν ἡ πεῖρα καὶ ὁ πειραματισμὸς δὲν μᾶς εἶχον ὑποδείξει τὴν ἀκολουθητέαν ὁδόν. Ἡ μελέτη τῶν φαινομένων τοῦ ὑπνωτισμοῦ μᾶς συνήθισεν εἰς τὴν παράδοξον ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντίληψιν τῆς συνυπάρξεως εἰς τὸ αὐτὸ ἄτομον πολλῶν ψυχικῶν συγκροτημάτων, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἓν νὰ μὴ γνωρίζῃ τίποτε διὰ τὸ ἄλλο. Τοιαῦται περιπτώσεις, καλούμεναι «διπλῆ συνείδησις», δυνατὸν ἐνίοτε νὰ παρουσιασθοῦν ἀφ᾽ ἑαυτῶν εἰς τὸν παρατηρητήν.

Ἐὰν εἰς παρόμοιον διχασμὸν τῆς προσωπικότητος ἡ συνείδησις μένῃ διαρκῶς συνδεδεμένη πρὸς μίαν τῶν δύο καταστάσεων, ἡ κατάστασις αὕτη ὀνομάζεται *ἐνσυνείδητος* ψυχικὴ κατάστασις, ἡ δὲ ἀσύνδετος πρὸς τὴν συνείδησιν καλεῖται *ἀσυνείδητος*. Τὸ φαινόμενον τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα μεθυπνωτικὴ ὑποβολή, κατὰ τὸ ὁποῖον διαταγὴ δοθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεως πραγματοποιεῖται βραδύτερον, πάσῃ θυσίᾳ, ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει, δίδει ἐξαίρετον εἰκόνα τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν τὸ ἀσυνείδητον δύναται ν᾽ ἀσκήσῃ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως. Ἀνάλογα πρὸς τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι καὶ τὰ κατὰ τὴν ὑστερίαν παρατηρούμενα. Ὁ Breuer ἀπεφάσισε νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὰ ὑστερικὰ συμπτώματα προεκλήθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν εἰδικῶν ψυχικῶν καταστάσεων, τὰς ὁποίας ἐκάλεσεν *ὑπνοειδεῖς*. Τὰ ἐρεθίσματα ἅτινα ἐνεργοῦν κατὰ τὰς ὑπνοειδεῖς ταύτας καταστάσεις γίνονται ταχέως παθογόνα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν καταστάσεων αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ εὕρουν τοὺς καταλλήλους ὅρους, οἵτινες θὰ τοῖς ἐπιτρέψουν τὴν φυσιολογικὴν διέξοδον. Δημιουργεῖται τότε τὸ σύμπτωμα, τὸ ὁποῖον ὑπεισέρχεται εἰς τὴν φυσιολογικὴν ζωὴν ὡς ξένον σῶμα. Τόσῳ δὲ μᾶλλον ὅσον τὸ ἄτομον δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς αἰτίας τοῦ κακοῦ.

Όπου ὑπάρχει σύμπτωμα, ὑπάρχει ἐπίσης ἀμνησία, κενόν, χάσμα εἰς τὴν μνήμην, καὶ ὅτε τὸ χάσμα πληρωθῇ, τὸ σύμπτωμα ἐξαφανίζεται.

Φοβοῦμαι ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐκθέσεώς μου θὰ σᾶς φανῇ ὄχι ἀρκούντως σαφές. Πρέπει ὅμως νὰ εἶσθε ἐπιεικεῖς. Πρόκειται περὶ νέων καὶ δυσκόλων ἀπόψεων, τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον ἴσως νὰ παρουσιάσῃ τις σαφέστερον, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον. Ἡ ὑπόθεσις τῶν *ὑπνοειδῶν* καταστάσεων τοῦ Breuer ἀπεδείχθη ἄλλωστε περιττὴ καὶ ἡ νεωτέρα ψυχανάλυσις τὴν ἐγκατέλειψε. Θὰ μάθετε βραδύτερον ὅ,τι ἀπεκαλύφθη ὄπισθεν τῶν ὑπνοειδῶν καταστάσεων τοῦ Breuer. Θὰ ἔχετε ἀναμφιβόλως, καὶ δικαίως, τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αἱ ἔρευναι τοῦ Breuer δὲν ἠδύναντο νὰ σᾶς δώσουν ἢ μίαν θεωρίαν ἀτελῆ καὶ μίαν ἀνεπαρκῆ ἐξήγησιν τῶν παρατηρηθέντων γεγονότων. Ἀλλ' αἱ τέλειαι θεωρίαι δὲν πίπτουν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ θὰ ἔπρεπε πολὺ νὰ ἀμφιβάλλετε διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἤδη τῶν παρατηρήσεών του θὰ σᾶς παρουσίαζε μίαν θεωρίαν πλήρη καὶ ἄνευ χασμάτων. Μία τοιαύτη θεωρία δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἢ θεωρητικὸν κατασκεύασμα καὶ οὐχὶ καρπὸς ἀπροκαταλύπτου μελέτης τῆς πραγματικότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Νέα περὶ ὑστερίας ἀντίληψις. Ἀπώθησις καὶ ἀντίστασις. Ἡ ψυχικὴ πάλη. Τὸ σύμπτωμα εἶναι ἀναπληρωτὴς ἀπωθηθείσης ἰδέας. Ἡ ψυχαναλυτικὴ μέθοδος.

Καθ᾽ ἣν περίπου ἐποχὴν ὁ Breuer ἐφήρμοζε τὴν talking cure, ὁ Charcot συνέχιζεν εἰς τὴν Σαλπετριέρην τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς ὑστερίας, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ καταλήξουν εἰς τὴν νέαν περὶ νευρώσεως ταύτης ἀντίληψιν. Τὸ συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξε δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστὸν ἐν Βιέννῃ. Ἀλλ᾽ ὅτε μετὰ δεκαετίαν ὁ Breuer καὶ ἐγὼ ἐδημοσιεύσαμεν τὴν προεισαγωγικήν μας ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ τῶν ὑστερικῶν φαινομένων, ἥτις ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καθαρτικῆς θεραπείας τῆς πρώτης ἀσθενοῦς τοῦ Breuer, εὑρισκόμεθα πλήρως ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Charcot. Ἐθεωρήσαμεν τότε τὰ ψυχικὰ τραύματα ὥς ἀνάλογα τῶν φυσικῶν τραυμάτων τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν εἰς τὴν πρόκλησιν τῶν ὑστερικῶν παραλύσεων διεπίστωσεν ὁ Charcot. Καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶν ὑπνοειδῶν καταστάσεων τοῦ Breuer δὲν εἶναι ἢ ἀπήχησις τῶν πειραμάτων τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ σχετικῶς μὲ τὴν πρόκλησιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεως παραλύσεων καθ᾽ ὅλα ὁμοίων πρὸς τὰς τραυματικάς.

Ὁ διάσημος κλινικός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξα μαθητὴς κατὰ τὸ 1885—1886, ὀλίγον ἐνδιαφέρον ἐδείκνυε διὰ τὰς ψυχολογικὰς ἐρεύνας. Πρῶτος δὲ μαθητὴς τοῦ Pierre Janet ἐπεχείρησε ν᾽ ἀναλύσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ψυχι-

κὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὑστερίας, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολουθήσαμεν, δίδοντες τὴν πρωτεύουσαν ἐν τῇ θεωρίᾳ μας θέσιν εἰς τὸν διανοητικὸν διχασμὸν καὶ τὸν διχασμὸν τῆς προσωπικότητος. Ἡ θεωρία τοῦ Janet βασίζεται ἐπὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ παραδεδεγμένων θεωριῶν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς κληρονομικότητος καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὴν γένεσιν τῶν νόσων. Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἡ ὑστερία εἶναι μορφὴ ἐκφυλιστικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐκδηλουμένη διὰ συγγενοῦς ἀδυναμίας τῆς ψυχικῆς συνθέσεως. Ἰδοὺ τί ἐννοεῖ: οἱ ὑστερικοὶ θὰ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ συγκρατήσουν συνηρμοσμένα τὰ πολλαπλᾶ ψυχικὰ φαινόμενα, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου θὰ ἦτο ἡ τάσις πρὸς διανοητικὸν διχασμόν. Ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπεται ἡ κάπως χονδροειδὴς ἀλλὰ λίαν σαφὴς σύγκρισις, ὁ ὑστερικὸς τοῦ Janet ὁμοιάζει μὲ τὴν γυναῖκα ἡ ὁποία ἐξῆλθε διὰ νὰ ἀγοράσῃ διάφορα πράγματα καὶ ἐπιστρέφει φορτωμένη μὲ δέματα καὶ κυτία. Ἀλλ' αἱ δύο της χεῖρες καὶ οἱ δέκα της δάκτυλοι δὲν τῆς ἀρκοῦν διὰ νὰ συγκρατήσῃ ὅλον τὸ φορτίον καὶ ἓν δέμα πίπτει κατὰ γῆς. Κύπτει διὰ νὰ τὸ μαζεύσῃ, ἀλλὰ τότε, ἄλλο δέμα πίπτει. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Ὑπάρχουν ἐν τούτοις γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν συμφωνοῦν ἀπολύτως μὲ τὴν θεωρίαν αὐτὴν τῆς διανοητικῆς ἀδυναμίας. Οὕτως εἰς τοὺς ὑστερικοὺς ὡρισμέναι ἱκανότητες ἀπαντῶνται ἠλαττωμέναι, ἄλλαι δὲ πάλιν ηὐξημέναι, ὡς ἐὰν ἤθελον ν' ἀναπληρώσουν ὅ,τι ἀπωλέσθη ἐκ τῶν πρώτων. Παραδείγματος χάριν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἀσθενὴς τοῦ Breuer εἶχε λησμονήσει τὴν μητρικήν της γλῶσσαν, ὡς καὶ πάσας τὰς ἄλλας πλὴν τῆς ἀγγλικῆς, ὡμίλει τὴν τελευταίαν τόσον καλῶς, ὥστε ἦτο εἰς θέσιν, ὅτε τῆς ἐδίδετο ἀνὰ χεῖρας γερμανικὸν βιβλίον, νὰ τὸ μεταφράσῃ θαυμάσια.

Ὅτε βραδύτερον ἀνέλαβον νὰ συνεχίσω μόνος τὰς ἐρεύνας τὰς ὁποίας ἤρχισεν ὁ Breuer, δὲν ἤργησα νὰ σχηματίσω ἄλλην γνώμην διὰ τὰ αἴτια τοῦ ὑστερικοῦ

διχασμοῦ τῆς συνειδήσεως. Ἡ διάστασις αὕτη τῶν γνωμῶν ἦτο ἀναπόφευκτος, ἐφ᾽ ὅσον δὲν ἐξεκίνησα ὡς ὁ Janet ἐξ ἐργαστηριακῶν πειραμάτων ἀλλ᾽ ἐκ θεραπευτικῶν ἀναγκῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ παντὸς μ᾽ ἐνδιέφερε ἦτο ἡ πρακτική. Ἡ καθαρτικὴ θεραπεία ἡ ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τοῦ Breuer ἀπήτει τὴν βαθυτάτην ὕπνωσιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐφ᾽ ὅσον μόνον αἱ ὑπνωτικαὶ καταστάσεις τῷ ἐπέτρεπον τὴν ἀνάμνησιν τῶν παθογόνων γεγονότων τὰ ὁποῖα τῷ διέφευγον ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει. Εἰς ἐμὲ ὅμως δὲν ἤρεσεν ἡ ὕπνωσις· εἶναι μέθοδος ἀβεβαία καὶ κάπως μυστικοπαθής. Ὅτε δὲ διεπίστωσα ὅτι, παρὰ τὰς προσπαθείας μου, μικρὸν μόνον ἀριθμὸν ἀσθενῶν κατώρθουν νὰ φέρω εἰς κατάστασιν ὑπνώσεως, ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὴν μέθοδον αὐτὴν καὶ νὰ ἐφαρμόσω τὴν καθαρτικὴν θεραπείαν. Προσεπάθησα λοιπὸν νὰ ἐφαρμόσω τὴν θεραπείαν ἀφίνων τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν φυσιολογικήν των κατάστασιν. Τοῦτο ἐφαίνετο ἐκ πρώτης ὄψεως παράλογος ἐπιχείρησις καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας. Ἔπρεπε νὰ μάθω ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ἤξευρα καὶ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠγνόει. Πῶς νὰ τὸ ἐπιτύχω;

Ἐνεθυμήθην τότε ἓν περίεργον καὶ διδακτικὸν πείραμα τὸ ὁποῖον εἶδον νὰ ἐκτελῇ ὁ Bernheim ἐν Nancy· ὁ Bernheim μᾶς εἶχε διδάξει ὅτι τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα ἔφερεν εἰς κατάστασιν ὑπνωτικῆς ὑπνοβασίας καὶ τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκτελέσει τῇ διαταγῇ του διαφόρους πράξεις, φαινομενικῶς μόνον εἶχον ἀπολέσει τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶδον ἢ τοῖς συνέβησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεως καὶ ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνομνησθοῦν τούτων ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει. Ἐὰν μετὰ τὴν ἀφύπνισιν ἐρωτηθοῦν τί συνέβη, προφασίζονται κατ᾽ ἀρχὰς πλήρη ἄγνοιαν, ἐὰν ὅμως δὲν ὑποχωρήσωμεν, ἐὰν ἐπιμείνωμεν, ἐὰν τὰ διεβεβαίουν ὅτι δύνανται νὰ ἐνθυμηθοῦν, τότε αἱ λησμονηθεῖσαι ἀναμνήσεις δὲν βραδύνουν νὰ ἐπανέλθουν ἀσφαλῶς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνήργησα καὶ μὲ τοὺς ἀσθενεῖς μου. Ὅτε οὗτοι προεφασίζοντο ὅτι δὲν ἐγνώριζον πλέον τίποτε, ἐγὼ τοὺς διεβεβαίουν ὅτι ἐγνώριζον, ὅτι δὲν εἶχον ἢ νὰ ὁμιλήσουν. Τοὺς ἐβεβαίουν μάλιστα ὅτι ἡ ἀνάμνησις ἡ ὁποία θὰ τοῖς ἐπανήρχετο καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἔθετον τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου των θὰ ἦτο πραγματική. Οὕτω πως κατώρθωσα, ἄνευ χρησιμοποιήσεως τῆς ὑπνώσεως, νὰ μάθω ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον διὰ ν' ἀνακαλύψω τὴν σχέσιν τῶν λησμονηθεισῶν παθογόνων σκηνῶν πρὸς τὰ συμπτώματα τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπολείμματα αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἦτο μέθοδος ἐπίπονος καὶ ἐξαντλητική, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ καθιερωθῇ ὡς ὁριστικὴ τεχνική.

Δὲν τὴν ἐγκατέλειψα, ἐν τούτοις, χωρὶς νὰ ἐξαγάγω ὡρισμένα συμπεράσματα· εἶχον ἀποδείξει ὅτι αἱ λησμονηθεῖσαι ἀναμνήσεις δὲν χάνονται ἀλλὰ παραμένουν ἕτοιμοι νὰ ἐπανέλθουν συνοδευόμεναι μὲ ὅ,τι ἄλλο γνωρίζει ὁ ἀσθενής. Ὑπάρχει ὅμως μία δύναμις, ἡ ὁποία τὰς ἐμποδίζει νὰ γίνουν ἐνσυνείδητοι. Ἡ ὕπαρξις αὐτῆς τῆς δυνάμεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βεβαία, διότι προσπαθοῦντες νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν συνείδησιν τὰς ἀσυνειδήτους ταύτας ἀναμνήσεις αἰσθανόμεθα ὅτι μία δύναμις ἀνθίσταται εἰς τοῦτο. Τὴν δύναμιν ταύτην, ἡ ὁποία διατηρεῖ τὴν νοσηρὰν κατάστασιν, τὴν αἰσθανόμεθα ὡς ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἐπὶ τῆς ἰδέας ἀκριβῶς ταύτης τῆς ἀντιστάσεως ἐστήριξα τὴν περὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν κατὰ τὴν ὑστερίαν ἀντίληψίν μου. Ἡ ἄρσις τῆς ἀντιστάσεως ταύτης ἐδείχθη ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας.

Στηριζόμενοι τώρα ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς θεραπείας, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἀκριβεστάτην ἰδέαν περὶ τῆς πορείας τῆς νόσου. Αἱ αὐταὶ ἀκριβῶς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀνθίστανται εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ λησμονηθέντος εἰς τὴν συνείδησιν, εἶναι βεβαίως αἱ κατὰ τὸν τραυματισμὸν προκαλέσασαι τὴν λήθην αὐτὴν καὶ

ἀπωθήσασαι εἰς τὸ ἀσυνείδητον τὰ παθογόνα γεγονότα. Ὠνόμασα *ἀπώθησιν* τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν θεωρῶ ὡς ὑποδεικνυομένην ἀπὸ τὴν ἀναντίρρητον ὕπαρξιν τῆς *ἀντιστάσεως*.

Θὰ ἠδύνατό τις ὅμως νὰ διερωτηθῇ ἀκόμη τίνες ἦσαν αἱ ἐνεργήσασαι δυνάμεις καὶ τίνες οἱ ὅροι τῆς ἀπωθήσεως ταύτης, ὅπου σήμερον βλέπομεν τὸν παθογόνον μηχανισμὸν τῆς ὑστερίας. Ὅ,τι ἐδιδάχθημεν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς καθαρτικῆς θεραπείας, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν. Εἰς πάσας τὰς παρατηρηθείσας περιπτώσεις διαπιστοῦται τὸ ἑξῆς: βιαία ἐπιθυμία εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας τοῦ ἀτόμου, εὑρισκομένη ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἠθικὰς καὶ αἰσθητικὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ, ἐγένετο αἰσθητή. Βραχεῖα πάλη ἐπηκολούθησε, καὶ μετὰ τὸν βραχὺν τοῦτον ἐσωτερικὸν ἀγῶνα, ἡ ἀσυμβίβαστος ἐπιθυμία ἐγένετο ἀντικείμενον τῆς ἀπωθήσεως, ἐξεδιώχθη ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως καὶ ἐλησμονήθη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν λόγῳ παράστασις εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ «ἐγὼ» τοῦ ἀσθενοῦς, ἡ ἀπώθησις γίνεται ὑπὸ μορφὴν ἠθικῶν ἢ ἄλλων ἀπαιτήσεων τοῦ ἀτόμου. Ἡ παραδοχὴ τῆς ἀσυμβιβάστου ἐπιθυμίας ἢ ἡ παράτασις τῆς πάλης θὰ προεκάλουν ἔντονον στενοχωρίαν· ἡ ἀπώθησις ἀπαλλάσσει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν αὐτήν, καὶ οὕτω πως παρουσιάζεται ὡς μέσον προστασίας τῆς ψυχικῆς ἀτομικότητος.

Θὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἔκθεσιν μιᾶς μόνης περιπτώσεως, ὅπου αἱ συνθῆκαι καὶ ἡ χρησιμότης τῆς ἀπωθήσεως ἐκδηλοῦνται σαφέστατα. Ὀφείλω ἐν τούτοις νὰ συντομεύσω τὴν διήγησιν τοῦ περιστατικοῦ τούτου καὶ νὰ ἀφίσω κατὰ μέρος σημαντικὰς ὑποθέσεις.

Νεαρὰ κόρη εἶχε πρὸ ὀλίγου ἀπολέσει τὸν πατέρα της τὸν ὁποῖον ὑπερηγάπα, ἀφοῦ τὸν περιποιήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας του, περίπτωσις ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ Breuer. Μετὰ δὲ τὸν γάμον τῆς μεγαλειτέρας της ἀδελφῆς ᾐσθάνθη σφοδρὸν ἔρωτα

πρὸς τὸν γαμβρόν της, ἔρωτα ὅστις ἐθεωρήθη ἐξ ἄλλου ὡς ἁπλῆ οἰκειότης, ὁμοία μὲ ἐκείνην ἥτις συναντᾶται μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ ἀδελφή της αὐτὴ ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε κατὰ τὴν διάρκειαν ἀπουσίας τῆς κόρης μετὰ τῆς μητρός της. Αὗται ἐκλήθησαν τότε νὰ ἐπιστρέψουν ἐπειγόντως, χωρὶς νὰ ἔχουν πλήρως εἰδοποιηθῆ περὶ τοῦ δυσαρέστου γεγονότος. Ὅτε δὲ ἡ νεαρὰ κόρη ἔφθασε παρὰ τὴν νεκρικὴν κλίνην τῆς ἀδελφῆς της, τῆς ἐγεννήθη, δι' ἓν δευτερόλεπτον, μία ἰδέα, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῇ οὕτως: *ἤδη εἶναι ἐλεύθερος νὰ μὲ νυμφευθῇ*. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη, ἥτις ἐμαρτύρει εἰς τὴν συνείδησιν τῆς νεαρᾶς κόρης τὸν σφοδρὸν ἔρωτα τὸν ὁποῖον ἠσθάνετο, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ, πρὸς τὸν γαμβρόν της, τὴν κατηγανάκτησε καὶ ἀπωθήθη ἀμέσως. Ἡ νεαρὰ κόρη δὲν ἤργησε νὰ ἀσθενήσῃ καὶ αὕτη, παρουσιάσασα σοβαρὰ ὑστερικὰ συμπτώματα, ὅτε δὲ ἀνέλαβον τὴν θεραπείαν της, ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τελείως λησμονήσει τὴν σκηνὴν ταύτην πρὸ τῆς νεκρικῆς κλίνης τῆς ἀδελφῆς της καὶ τὴν μισητὴν καὶ ἐγωϊστικὴν σκέψιν, ἡ ὁποία τῆς εἶχε γεννηθῆ. Τὴν ἐνεθυμήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας, ἀνεπαρέστησε τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ μὲ ἔκφρασιν σφοδροτάτης συγκινήσεως καὶ ἐθεραπεύθη.

Μία χονδροειδὴς κάπως σύγκρισις θὰ διευκολύνῃ τὴν κατανόησιν τῆς ἀπωθήσεως καὶ τὴν ἀναγκαίαν σχέσιν της πρὸς τὴν ἀντίστασιν. Ὑποθέσατε ὅτι εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου δίδω τὰς διαλέξεις μου, μεταξὺ τοῦ ἡσύχου καὶ προσεκτικοῦ ἀκροατηρίου μου, εὑρίσκεται ἄτομον τὸ ὁποῖον φέρεται κατὰ τρόπον προκαλοῦντα σύγχυσιν, γελᾷ ἀναρμόστως, φλυαρεῖ, ποδοκροτεῖ, καὶ προκαλεῖ ἀνησυχίαν. Θὰ ἀναγκασθῶ νὰ εἴπω ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἀδυνατῶ νὰ συνεχίσω. Τότε μερικοὶ ρωμαλέοι ἀκροαταὶ θὰ ἐγερθοῦν, καὶ μετὰ βραχεῖαν πάλην, θὰ ἐκδιώξουν τὸ πρόσωπον αὐτό. Θὰ «ἀπωθηθῇ» καὶ δύναμαι νὰ ἐξακολουθήσω τὴν διάλεξίν μου. Διὰ νὰ μὴ διαταραχθῇ ὅμως καὶ πάλιν ἡ ἡσυχία, ἐὰν ὁ ἐκδιωχθεὶς ἐπιχειρήσῃ

νὰ εἰσέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς βοήθειάν μου θὰ τοποθετήσουν τὰ καθίσματά των πρὸ τῆς θύρας, ἀποτελοῦντες οὕτω πως εἶδος «ἀντιστάσεως». Ἐὰν τώρα μεταφέρωμεν τὰ γεγονότα τοῦ παραδείγματός μας εἰς τὸ ψυχικὸν ἐπίπεδον, ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν αἴθουσαν τῶν διαλέξεων ὡς τὴν συνείδησιν καὶ τὸν προθάλαμον ὡς ἀσυνείδητον, ἔχομεν μίαν ἀρκούντως σαφῆ εἰκόνα τῆς ἀπωθήσεως.

Κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ ἀντίληψίς μας διαφέρει τῆς τοῦ Janet. Δι᾿ ἡμᾶς ὁ ψυχικὸς διχασμὸς δὲν προέρχεται ἀπὸ ἔμφυτον ἀνικανότητα συνθέσεως τοῦ διανοητικοῦ μηχανισμοῦ. Τὸν ἐξηγοῦμεν δυναμικῶς, διὰ τῆς πάλης δύο ψυχικῶν δυνάμεων, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἡ νέα αὕτη ἀντίληψις ἐγείρει πολυάριθμα νέα προβλήματα. Ἡ ψυχικὴ πάλη εἶναι βεβαίως συχνοτάτη καὶ τὸ «ἐγὼ» προσπαθεῖ νὰ ἀμυνθῇ ἐναντίον τῶν δυσαρέστων αὐτῶν ἀναμνήσεων, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἐπέρχεται καὶ ψυχικὸς διχασμός. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἄλλοι ὅροι εἶναι ἀναγκαῖοι πρὸς πρόκλησιν τοῦ διχασμοῦ. Παραδέχομαι ἐπίσης εὐχαρίστως ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπωθήσεως δὲν ἀποτελεῖ τὸ τέρμα ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχολογικῆς θεωρίας. Ἀλλὰ μόνον βῆμα πρὸς βῆμα δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν, καὶ πρέπει νὰ μᾶς δοθῇ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰς ἰδέας μας.

Δὲν πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ περιστατικὸν τῆς κόρης τοῦ Breuer διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἀπωθήσεως. Ἡ ἱστορία τῆς ἀσθενοῦς ταύτης δὲν δέχεται εὐκόλως τὴν ἐξήγησιν αὐτήν, διότι τὰ διάφορα δεδομένα ἐκτήθησαν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὑπνώσεως. Μόνον ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν τὴν ὕπνωσιν, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὰς ἀντιστάσεις καὶ τὰς ἀπωθήσεις καὶ νὰ σχηματίσωμεν ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς παθογόνου ἐξελίξεως. Κατὰ τὴν ὕπνωσιν ἡ ἀντίστασις δὲν φαίνεται καλῶς, διότι ἡ θύρα πρὸς τὰ ψυχικὰ παρασκήνια εἶναι ἀνοικτή· ἐν τούτοις ἡ ὕπνωσις ἐνισχύει τὴν

ἀντίστασιν κατὰ τὰ ὅρια τῆς περιοχῆς ταύτης, σχηματίζουσα πραγματικὸν τεῖχος τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ἀπροσπέλαστα τὰ ὄπισθεν αὐτοῦ εὑρισκόμενα.

Τὸ πολυτιμότερον ἀποτέλεσμα εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ὡδήγησεν ἡ παρατήρησις τοῦ Breuer ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τῆς σχέσεως τῶν συμπτωμάτων πρὸς τὰ παθογόνα γεγονότα ἢ τὰ ψυχικὰ τραύματα Πῶς θὰ ἑρμηνεύσωμεν πάντα ταῦτα διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἀπωθήσεως ; Ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν βλέπομεν πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν. Ἀντὶ ὅμως περιπλόκου θεωρητικῆς ἀναλύσεως, θὰ ἐπαναλάβω τὴν σύγκρισιν τὴν ὁποίαν ἔκαμα εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα.

Εἶναι βέβαιον ὅτι διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ταραξίου ὅστις παρημπόδιζε τὴν διάλεξίν μας καὶ διὰ τῆς τοποθετήσεως φρουρῶν πρὸ τῆς θύρας δὲν ἐξησφαλίσθημεν τελείως. Δύναται κάλλιστα νὰ συμβῇ ὥστε οὗτος νὰ ἐξακολουθήσῃ θορυβῶν. Βεβαίως, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν αἴθουσαν· ἀπηλλάγημεν τῆς παρουσίας του, τοῦ εἰρωνικοῦ του γέλωτος, τῶν μεγαλοφώνως ἐκφερομένων παρατηρήσεων· ἀλλ᾿ ἡ «ἀπώθησις» δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀποτελεσματική, διότι ὁ ἐκδιωχθεὶς κάμνει ἔξω ἀφόρητον θόρυβον· φωνασκεῖ, κτυπᾷ μὲ τοὺς γρόνθους του τὴν θύραν καὶ γίνεται πρόξενος μεγαλειτέρας ἀνησυχίας. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους εὐτύχημα θὰ ἦτο ἐὰν ὁ προεδρεύων τῆς συγκεντρώσεως εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν ν᾿ ἀναλάβῃ τὸν ρόλον τοῦ μεσάζοντος καὶ τοῦ εἰρηνοποιοῦ. Θὰ ὡμίλει πρὸς τὸν ταραξίαν, ἔπειτα θὰ ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς ἀκροατὰς καὶ θὰ τοὺς ἐπρότεινε νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπανέλθῃ, ἐγγυώμενος ὅτι θὰ φερθῇ καλλίτερον. Θὰ ἀπεφασίζετο τότε ἡ κατάργησις τῆς ἀπωθήσεως, καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη θὰ ἐπανήρχοντο. Ἰδοὺ μία ἀρκούντως σαφὴς εἰκὼν τοῦ καθήκοντος τοῦ ἰατροῦ κατὰ τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν τῶν νευρώσεων.

Ἄς ὁμιλήσωμεν τώρα ἄνευ συγκρίσεων : ἐξέτασις διαφόρων ὑστερικῶν καὶ ἄλλων νευροπαθῶν μᾶς πείθει ὅτι οὗτοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀπωθήσουν τὴν ἰδέαν ἥτις

εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἀφόρητον ἐπιθυμίαν. Τὴν ἐξεδίωξαν ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν συνείδηοιν καὶ τὴν μνήμην των καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπηλλάγησαν μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνοχλήσεων, *ἀλλ' ἡ ἀπωθηθεῖσα ἐπιθυμία ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη εἰς τὸ ἀσυνείδητον·* καραδοκεῖ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανέρχεται πάλιν εἰς φῶς, ἀλλὰ μετημφιεσμένη, ἀγνώριστος· μὲ ἄλλας λέξεις ἡ ἀπωθηθεῖσα σκέψις ἀντικαθίσταται εἰς τὴν συνείδησιν ὑπὸ ἄλλης, ἡ ὁποία τῆς χρησιμεύει ὡς ἀναπληρωτὴς (Ersatz) καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προσκολλῶνται ὅλαι αἱ δυσάρεστοι ἐντυπώσεις αἵτινες ἐνομίσθη ὅτι ἀπεδιώχθησαν διὰ τῆς ὑπνώσεως. Ὁ ἀναπληρωτὴς οὗτος τῆς ἀπωθηθείσης ἰδέας—τὸ σύμπτωμα—προασπίζεται ἀπὸ τῶν νέων ἐπιθέσεων τοῦ «ἐγώ», καὶ ἀντὶ βραχείας πάλης ἔχομεν τώρα διαρκῆ βάσανον. Παρὰ τὰ σημεῖα παραμορφώσεως τὰ ὁποῖα ἔχει, τὸ σύμπτωμα παρουσιάζει ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἀπωθηθεῖσαν ἰδέαν.

Ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας τῶν ἀναπληρωτῶν φαίνεται κατὰ τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν θεραπείαν ἡ διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου ἀναγωγὴ τοῦ συμπτώματος εἰς τὴν ἀπωθηθεῖσαν ἰδέαν. Ἐὰν ἐπιτύχωμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸ ἀπωθηθὲν εἰς τὴν ψυχὴν—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προϋποθέτει τὴν ὑπερνίκησιν σημαντικῶν ἀντιστάσεων—τότε ἡ ψυχικὴ πάλη ἡ ὁποία προκαλεῖται ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς ταύτης, καὶ τὴν ὁποίαν ἠθέλησεν ὁ ἀσθενὴς ν' ἀποφύγῃ, δύναται, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἰατροῦ, νὰ εὕρῃ καλλιτέραν λύσιν ἀπὸ τὴν τῆς ἀπωθήσεως. Μία τοιαύτη μέθοδος κατορθώνει νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν πάλην καὶ τὴν νεύρωσιν. Ἄλλοτε ὁ ἀσθενὴς παραδέχεται ὅτι κακῶς ἀπεδίωξε τὴν παθογόνον ἐπιθυμίαν καὶ δέχεται ταύτην ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ· ἄλλοτε ἡ ἐπιθυμία αὕτη κεντρίζεται πρὸς ὑψηλότερον σκοπὸν καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ὑπόκειται εἰς τὴν ἀντίδρασιν (τοῦτο καλῶ *ἐξύψωσιν* τῆς ἐπιθυμίας)· ἄλλοτε ἀναγνωρίζει ὅτι καλῶς ἀπεδίωξε τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλ' ἀντι-

καθιστᾷ τὸν αὐτόματον καὶ ἀνεπαρκῆ συνεπῶς μηχανισμὸν τῆς ἀπωθήσεως δι' ἠθικῆς καταδίκης, ἡ ὁποία κατορθοῦται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀνωτάτων πνευματικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου· ὑπὸ πλῆρες φῶς θριαμβεύει τις ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας.

Λυποῦμαι διότι δὲν περιέγραψα σαφέστερον τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τῆς καλουμένης σήμερον *ψυχαναλύσεως*. Αἱ δυσχέρειαι δὲν ὀφείλονται μόνον εἰς τὸ καινὸν τοῦ θέματος. Ποία ἡ φύσις τῶν ἀφορήτων ἐπιθυμιῶν, αἵτινες παρὰ τὴν ἀπώθησιν κατορθώνουν νὰ ἐπιβάλλουν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἀσυνειδήτου; Ὑπὸ τίνας ὅρους ἀποτυγχάνει ἡ ἀπώθησις καὶ δημιουργεῖται ὁ ἀντικαταστάτης ἢ τὸ σύμπτωμα; Θὰ τὸ ἴδωμεν τώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ἀρχὴ τῆς διανοητικῆς αἰτιοκρατίας. Ἡ εὐφυολογία. Τὸ σύμπλεγμα. Τὰ ὄνειρα καὶ ἡ ἐξήγησις αὐτῶν. Ἡ ἀνάλυσις τῶν ὀνείρων. Ἄσκοποι πράξεις, παραδρομαί, συμπτωματικαὶ πράξεις. Πολλαπλῆ αἰτιολογία.

Δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολον νὰ εἶναί τις ἀπολύτως ἀκριβής, ὅτε ἰδίως θέλει νὰ εἶναι σύντομος. Διὰ τοῦτο εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διορθώσω σήμερον ἓν λάθος τὸ ὁποῖον ἔκαμα εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον. Σᾶς εἶπον ὅτι ὅτε, ἐγκαταλείπων τὴν ὕπνωσιν, προσεπάθουν νὰ ἐξυπνήσω ἀναμνήσεις σχετικὰς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου, ζητῶν ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον νὰ εἴπῃ ὅ,τι τοῦ ἤρχετο κατὰ νοῦν, ἡ πρώτη παρουσιαζομένη ἰδέα ἀνεφέρετο εἰς τὰς πρώτας αὐτὰς ἀναμνήσεις. Τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε ἀκριβές. Παρουσίασα τὸ πρᾶγμα τόσον ἁπλοῦν διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἤθελον νὰ εἶμαι σύντομος. Πράγματι μόνον κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀρκεῖ μία ἁπλῆ ἐπιμονή, μία διανοητικὴ πίεσις ἐκ μέρους μου, διὰ νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὸ λησμονηθὲν περιστατικόν. Ἐὰν ἐπέμενον εἰς τὴν μέθοδον ταύτην, ἤρχοντο βεβαίως ἰδέαι, ἀλλ᾽ ἦτο λίαν ἀμφίβολον ὅτι ἀντεστοίχουν πραγματικῶς εἰς τὸ ζητούμενον γεγονός, ἐφαίνοντο δὲ ὡς μὴ ἔχουσαι οὐδεμίαν μετ᾽ αὐτοῦ σχέσιν καὶ οἱ ἀσθενεῖς ἐξ ἄλλου τὰς ἀπέρριπτον ὡς ἀσχέτους. Ἡ διανοητικὴ πίεσις οὐδεμίαν πλέον βοήθειαν παρεῖχε καὶ ἔφθανέ τις νὰ λυπῆται διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ὑπνώσεως.

Ἀδυνατῶν νὰ ἐξέλθω τοῦ ἀδιεξόδου, κατέφυγον εἰς

μίαν ἀρχήν, ἡ ἐπιστημονικότης τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη βραδύτερον παρὰ τοῦ φίλου μου C. G. Jung καὶ τῶν μαθητῶν του ἐν Ζυρίχῃ. (Πολύτιμον πρᾶγμα ἐνίοτε ἡ ὕπαρξις ἀρχῶν!) Εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς διανοητικῆς αἰτιοκρατίας, εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς ὁποίας εἶχον ἀπόλυτον πεποίθησιν. Δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι ἰδέα, ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀναφαινομένη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἰδίως δὲ ἰδέα προκαλουμένη ὑπὸ τῆς συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς του, ἠδύνατο νὰ εἶναι ὅλως αὐθαίρετος καὶ ἄσχετος πρὸς τὴν λησμονηθεῖσαν παράστασιν τὴν ὁποίαν ἀναζητοῦμεν. Πρόδηλον ὅτι δὲν θὰ ἦτο βεβαίως ἡ ἰδία, διότι ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τὴν ὁποίαν προϋπεθέσαμεν δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὸ τοιοῦτον. Δύο δυνάμεις ἐνεργοῦν ἀντιθέτως ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς: ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ ἐντεταμένη προσπάθειά του νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν συνείδησίν του τὰ λησμονηθέντα ἀλλὰ παραμένοντα ἐν λανθανούσῃ καταστάσει εἰς τὸ ἀσυνείδητόν του πράγματα· ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ἀντίστασις τὴν ὁποίαν σᾶς περιέγραψα καὶ ἡ ὁποία ἀντιτίθεται εἰς τὴν διάβασιν τῶν ἀπωθηθέντων στοιχείων εἰς τὴν συνείδησιν. Ἂν ἡ ἀντίστασις αὕτη εἶναι μηδαμινὴ ἢ ἀσθενεστάτη, τὸ λησμονηθὲν ἐπανέρχεται εἰς τὴν συνείδησιν ἀμετάβλητον· ἐπιβεβλημένη ὅθεν ἦτο ἡ σκέψις ὅτι ἡ παραμόρφωσις τοῦ ἀναζητουμένου ἀντικειμένου θὰ εἶναι τόσον μεγαλειτέρα, ὅσον καὶ ἡ ἀντίστασις εἰς τὴν ἐπαναφοράν του εἰς τὴν συνείδησιν θὰ εἶναι μεγαλειτέρα. Ἡ ἰδέα ἡ παρουσιαζομένη ἀντὶ τῆς ζητουμένης ἔχει λοιπὸν σημασίαν συμπτώματος. Εἶναι νέος τεχνητὸς καὶ ἐφήμερος ἀντικαταστάτης τῆς ἀπωθηθείσης ἰδέας, ὁμοιάζων μὲ αὐτὴν τόσον ὀλιγώτερον, ὅσον ἡ παραμόρφωσις ἡ γενομένη ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἀντιστάσεως ὑπῆρξε μεγαλειτέρα. Ὀφείλει, ἐν τούτοις, νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιότης τις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἀναζητουμένης, ἐφ᾽ ὅσον ἡ δευτέρα εἶναι σύμπτωμα τῆς πρώτης καὶ ἂν ἡ ἀντίστασις δὲν εἶναι λίαν ἰσχυρά, θὰ πρέπει νὰ εἶναι δυνατόν, τῇ βοηθείᾳ τῶν παρουσιαζομένων ἰδεῶν, νὰ μαντεύσωμεν τὸ κρυ-

πτόμενον ἄγνωστον. Ἡ ἰδέα ἡ παρουσιαζομένη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀσθενοῦς εἶναι ὡς παρομοίωσις, ὡς μετάφρασις τῆς ἀπωθηθείσης εἰς ἄλλην γλῶσσαν.

Εἰς τὴν φυσιολογικὴν ψυχικὴν ζωὴν γνωρίζομεν περιστάσεις ἀναλόγους, μὲ ἀποτελέσματα ἀνάλογα. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τὴν εὐφυολογίαν. Τὰ προβλήματα τῆς ψυχαναλυτικῆς τεχνικῆς μὲ ἠνάγκασαν ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὴν δημιουργίαν τῆς εὐφυολογίας. Παραθέτω ἓν παράδειγμα.

Λέγεται ὅτι δύο ἐλάχιστα ἔντιμοι ἔμποροι εἶχον κατορθώσει νὰ σχηματίσουν μεγάλην περιουσίαν, δι' ὄχι πολὺ τιμίων κερδοσκοπιῶν καὶ ἐπεδίωκον νὰ γίνουν δεκτοὶ εἰς τὴν καλὴν κοινωνίαν. Ἐνόμισαν ὅτι χρήσιμον θὰ ἦτο πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν νὰ ἀναθέσουν εἰς διάσημον καὶ πολὺ ἀκριβὰ πληρωνόμενον ζωγράφον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προσωπογραφιῶν των. Οἱ δύο κερδοσκόποι ἔδωσαν μεγάλην ἑσπερίδα διὰ νὰ ἐπιδείξουν τοὺς ἀκριβοπληρωθέντας πίνακας καὶ προσεκάλεσαν γνωστὸν τεχνοκρίτην τὸν ὁποῖον ὡδήγησαν πρὸ τῶν προσωπογραφιῶν, αἵτινες ἦσαν ἀνηρτημέναι ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Ὁ κριτικὸς παρετήρησεν ἐπ' ἀρκετὸν τὰς δύο προσωπογραφίας καὶ ἔπειτα κινήσας τὴν κεφαλὴν ὡς ἐὰν τοῦ ἔλειπε κάτι, ἠρκέσθη νὰ ἐρωτήσῃ δεικνύων τὸ μεταξὺ τῶν δύο πινάκων ἐλεύθερον διάστημα : «Ποῦ εἶναι ὁ Χριστός ;»

Ἃς ἀναλύσωμεν τὸν ἀστεϊσμὸν τοῦτον. Προφανῶς ὁ κριτικὸς ἠθέλησε νὰ εἴπῃ : «Εἶσθε δύο ἀχρεῖοι, ὡς ἐκεῖνοι ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐσταυρώθη ὁ Χριστός». Δὲν τὸ εἶπεν ἐν τούτοις. Εἶπε κἄτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται τελείως παράδοξον, ἀκατανόητον, ἄσχετον μὲ τὴν παροῦσαν περίπτωσιν. Δὲν ἀργεῖ τις ὅμως νὰ ἐννοήσῃ ὅτι διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης ὁ τεχνοκρίτης ἐκδηλώνει τὴν περιφρόνησίν του. Εἶναι εἶδος ὕβρεως. Ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν, τὴν αὐτὴν σημασίαν : εἶναι ἀντικαταστάτης της. Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιμείνωμεν πολὺ εἰς τὸν παραλληλισμόν μας μεταξὺ τῆς εὐφυολογίας καὶ τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας μᾶς παρουσιάζουν

οἱ ἀσθενεῖς· ἐν τούτοις πρέπει νὰ τονίσωμεν τὴν ὁμοιότητα ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀπωτέρων αἰτίων τῶν προκαλούντων μίαν εὐφυολογίαν καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀσθενῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐρωτήσεών μας μίαν ἰδέαν. Διατί ὁ κριτικός μας δὲν ἐξέφρασεν ἀπ' εὐθείας τὴν σκέψιν του εἰς τοὺς δύο ἀχρείους; Διότι εἶχε μὲν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοῖς ὁμιλήσῃ σαφῶς, ἀλλὰ σοβαροὶ λόγοι ἀντετίθεντο εἰς τοῦτο. Δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἐξύβρισις ἀνθρώπων οἵτινες εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των πολυαρίθμους ὑπηρέτας μὲ ἰσχυρὰς πυγμάς.

Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ θορυβοποιοὶ καὶ οἱ ἐνοχλητικοὶ «ἀπωθοῦνται» ταχέως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ τεχνοκρίτης μας δὲν ὁμιλεῖ σαφῶς, ἀλλ' ἐκφέρει τὴν ὕβριν του ὡς ἁπλῆν ἀλληγορίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰς τοὺς ἀσθενεῖς μας αἱ ἀντικαταστάτριαι αὗται ἰδέαι παρουσιάζονται ἀντὶ τῶν σκοτεινῶν ἀναμνήσεων, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν εἶδος, τρόπον τινά, μετεμφιέσεως.

Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τῆς σχολῆς τῆς Ζυρίχης (Bleuler, Jung κλπ.) καὶ ἂς ὀνομάσωμεν *σύμπλεγμα* πᾶσαν ὁμάδα παραστατικῶν στοιχείων συνδεδεμένων μεταξύ των καὶ συνοδευομένων ὑπὸ συναισθημάτων. Ἂν λοιπὸν διὰ νὰ ἀναζητήσωμεν ἀπωθηθὲν σύμπλεγμα ἀναχωροῦμεν ἀπὸ ἀναμνήσεις τὰς ὁποίας ὁ ἀσθενὴς ἔχει ἀκόμη, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παράσχῃ εἰς ἡμᾶς ἐπαρκεῖς αὐτομάτους συνδυασμούς. Ἀφίνομεν τὸν ἀσθενῆ νὰ ὁμιλῇ ὅπως θέλει, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσίν μας ὅτι οὐδὲν μὴ ἐμμέσως ἐκ τοῦ ζητουμένου συμπλέγματος ἐξαρτώμενον δύναται νὰ τῷ ἔλθῃ ἐν νῷ. Ἡ τοιαύτη μέθοδος ἀνακαλύψεως ἀπωθηθέντων στοιχείων σᾶς φαίνεται ἴσως κοπιώδης· δύναμαι ὅμως νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἐφαρμόσιμος.

Ἐνίοτε ἡ μέθοδος αὕτη φαίνεται ἀποτυγχάνουσα: ὁ ἀσθενὴς σταματᾷ ἀποτόμως, διστάζει, καὶ ὑποστηρίζει ὅτι δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ τίποτε, ὅτι δὲν ἐνθυμεῖται τίποτε. Ἂν τὸ τοιοῦτον ἦτο ἀληθές, ἡ μέθοδός μας θὰ ἦτο

ἀνεφάρμοστος. Ἐπισταμένη ὅμως παρατήρησις δεικνύει ὅτι οὐδέποτε παρουσιάζεται τοιαύτη στάσις τῆς δημιουργίας αὐτομάτων συνειρμῶν. Φαίνονται παύοντες, ἐπειδὴ ὁ ἀσθενὴς συγκρατεῖ ἢ αἴρει τὴν ἰδέαν ἡ ὁποία τῷ ἦλθε κατὰ νοῦν, εὑρισκόμενος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀντιστάσεων, αἵτινες λαμβάνουν τὴν μορφὴν κρίσεων. Ἀποφεύγομεν τὴν δυσκολίαν ταύτην, ἂν τὸν εἰδοποιήσωμεν σχετικῶς ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἂν τοῦ τονίσωμεν νὰ μὴ δώσῃ σημασίαν εἰς τὴν κριτικὴν αὐτήν. Πρέπει νὰ παραιτηθῇ πλήρως πάσης τοιαύτης ἐκλογῆς καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι στέκεται, καὶ ἂν ἀκόμη νομίζῃ ὅτι ἡ ἰδέα ἡ ὁποία τῷ ἔρχεται κατὰ νοῦν εἶναι ἀνακριβής, ἐκτὸς θέματος, ἀνόητος ἔστω καὶ ἰδίως ἂν δυσαρεστῆται ὅτε ἡ σκέψις σου σταματᾷ εἰς μίαν τοιαύτην ἰδέαν. Ἂν ὁ ἀσθενὴς ὑπακούσῃ θὰ μᾶς δώσῃ αὐτομάτους συνειρμούς, οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς θέσουν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἀπωθηθέντος συμπλέγματος.

Αἱ αὐθόρμητοι αὗται ἰδέαι, τὰς ὁποίας ὁ ἀσθενὴς θεωρεῖ ὡς ἀσημάντους, ἂν ἀντιστῇ, ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν ἰατρόν, παριστοῦν, τρόπον τινά, διὰ τὸν ψυχαναλυτήν, τὸ μετάλλευμα ἐκ τοῦ ὁποίου δι᾽ ἁπλῆς ἑρμηνείας θὰ ἐξαγάγῃ τὸ πολύτιμον μέταλλον. Ὁ θέλων νὰ σχηματίσῃ ταχέως μίαν πρόχειρον ἰδέαν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς ἀπωθηθέντων συμπλεγμάτων, χωρὶς νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν σειράν των ἢ τὰς σχέσεις των, δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς μεθόδου τῆς ἐπινοηθείσης ὑπὸ τοῦ Jung*, καὶ τῶν μαθητῶν του. Ἡ μέθοδος αὕτη προσφέρει εἰς τὸν ψυχαναλυτὴν τόσας ὑπηρεσίας, ὅσας ἡ ποιοτικὴ ἀνάλυσις εἰς τὸν χημικόν· δυνάμεθα νὰ τὴν παραμελήσωμεν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν νευρώσεων, ἀλλ᾽ εἶναι ἀπαραίτητος

---

*C. G. Jung «Διαγνωστικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ συνειρμοῦ ἰδεῶν» Α΄ τόμ. 1906.

διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν κατάδειξιν τῶν συμπλεγμάτων καὶ τὴν μελέτην τῆς ψυχώσεως, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιτυχῶς ἀνέλαβεν ἡ σχολὴ τῆς Ζυρίχης.

Ἡ ἐξέτασις τῶν ἰδεῶν αἵτινες αὐτομάτως παρουσιάζονται εἰς τὸν ἀσθενῆ, ἐὰν οὗτος ὑποβληθῇ εἰς τοὺς κυριωτέρους κανόνας τῆς ψυχαναλύσεως, δὲν εἶναι ὁ μόνος τρόπος ἐμβαθύνσεως εἰς τὸ ἀσυνείδητον. Δύο ἀκόμη τρόποι ὁδηγοῦν ἐπίσης ἐκεῖ: ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων καὶ ἡ τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν παραδρομῶν.

Ὁμολογῶ ὅτι διηρωτήθην ἐάν, ἀντὶ νὰ σᾶς ἐκθέσω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ψυχανάλυσιν, δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ σᾶς ἐκθέσω λεπτομερῶς τὴν *ἑρμηνείαν τῶν ὀνείρων**.

Λόγος τελείως προσωπικός, δευτερευούσης, κατὰ τὸ φαινόμενον, σημασίας, μὲ ἀπέτρεψεν ἀπὸ τούτου. Ἐνόμισα ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶ ὡς ὀνειροκρίτης, προτοῦ γνωρίσητε τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἀστεία καὶ ἀπηρχαιωμένη αὕτη τέχνη. Πράγματι, ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων εἶναι ἡ εὐρεῖα λεωφόρος ἡ ὁδηγοῦσα ἀπὸ τῆς συνειδήσεως εἰς τὸ ἀσυνείδητον, ἡ ἀσφαλεστέρα βάσις διὰ τὰς ἐρεύνας μας, καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἡ μελέτη τῶν ὀνείρων θὰ μᾶς πείσῃ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ψυχαναλύσεως καὶ θὰ μᾶς ἐξοικειώσῃ πρὸς ταύτην. Ὅταν μὲ ἐρωτοῦν πῶς δύναταί τις νὰ γίνῃ ψυχαναλυτής, ἀπαντῶ: διὰ τῆς μελέτης τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὀνείρων. Οὐδέποτε οἱ κριτικοί μας ἔδωσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὀνείρων τὴν δέουσαν προσοχήν, ἀλλὰ προσεπάθησαν νὰ τὴν καταδικάσουν διὰ τῶν ἐπιπολαιοτέρων ἐπιχειρημάτων. Καὶ ὅμως, ἂν κατορθωθῇ νὰ λυθῇ τὸ μέγα πρόβλημα τοῦ ὀνείρου, τὰ νέα ζητήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ ψυχανάλυσις, οὐδεμίαν δυσκολίαν παρουσιάζουν πλέον.

Σημειωτέον ὅτι τὰ ὄνειρά μας, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰ δημιουργήματα τῶν ψυχικῶν νοσημά-

---

* Ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων, Βιέννη, 1900.

των, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἀποκλείουν τὴν ὕπαρξιν τελείας ὑγείας. Ἐκεῖνος ὅστις, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐννοήσῃ, ἐκπλήττεται ἁπλῶς διὰ τὰ φαινόμενα τοῦ ὀνείρου, διὰ τὰς παραδόξους ἰδέας καὶ τὰς παντοίας φαντασμαγορίας τὰς ὁποίας ταῦτα μᾶς παρουσιάζουν, δὲν δύναται ποσῶς νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ ἐννοήσῃ τὰ δημιουργήματα τῶν νοσηρῶν ψυχικῶν καταστάσεων, θὰ μείνῃ δὲ ξένος πρὸς τὰ πράγματα. Καὶ δὲν θὰ εἴχομεν ἄδικον ἐὰν ἐβεβαιοῦμεν ὅτι πλεῖστοι τῶν συγχρόνων ψυχιάτρων θὰ ἔπρεπε νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν ξένων αὐτῶν πρὸς τὰ πράγματα.

Ἄς ρίψωμεν σύντομον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ὀνείρου.

Συνήθως εὑρισκόμενοι ἐν ἐγρηγόρσει, ὁμιλοῦμεν περὶ ὀνείρων μὲ τὴν ἰδίαν περιφρόνησιν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἀσθενὴς ὁμιλεῖ διὰ τὰς αὐτομάτους ἰδέας τὰς ὁποίας ὁ ψυχαναλυτὴς τῷ προκαλεῖ. Προσπαθοῦμεν νὰ τὰ λησμονήσωμεν ταχέως καὶ τελείως, ὡς ἐὰν ἠθέλαμεν νὰ ἀπελευθερωθῶμεν τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὰς ἀσυναρτησίας αὐτάς. Ἡ περιφρόνησίς μας προέρχεται ἀπὸ τὸν παράδοξον χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον λαμβάνουν, ὄχι μόνον τὰ παράλογα καὶ ἠλίθια ὄνειρα, ἀλλὰ τὰ μὴ τοιαῦτα. Ἡ ἀπέχθεια τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα διὰ τὴν ἐνασχόλησιν μὲ τὰ ὄνειρά μας ἐξηγεῖται διὰ τῶν ἀναιδῶν καὶ ἀνηθίκων τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται καταφανῶς εἰς πολλὰ τούτων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀρχαῖος κόσμος δὲν συνεμερίσθη τὴν περιφρόνησιν αὐτήν, καὶ ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη, ὁ λαὸς αἰσθάνεται περιέργειαν διὰ τὰ ὄνειρα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ζητεῖ, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι, νὰ τῷ ἀποκαλύψουν τὰ μέλλοντα

Σπεύδω νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶ μυστικοπαθεῖς δοξασίας διὰ νὰ διαλευκάνω τὸ ζήτημα τῶν ὀνείρων. Οὐδέποτε ἐξ ἄλλου διεπίστωσα τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἐπικυρώνῃ τὴν προφητικὴν σημασίαν τοῦ ὀνείρου. Δὲν ἕπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι ἡ μελέτη τοῦ ὀνείρου δὲν μᾶς ἐπιφυλάσσει περιέργους ἐκπλήξεις.

Ἐν πρώτοις, δὲν εἶναι πάντα τὰ ὄνειρα ξένα πρὸς τὸν ὀνειρευόμενον, ἀκατάληπτα καὶ συγκεχυμένα δι' αὐτόν. Ἂν λάβετε τὸν κόπον νὰ ἐξετάσητε τὰ ὄνειρα τῶν μικρῶν παιδίων, ἀπὸ ἡλικίας ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους καὶ ἄνω, τὰ εὑρίσκετε ἁπλούστατα καὶ εὐεξήγητα. Τὸ μικρὸν παιδίον ὀνειρεύεται ὅτι πραγματοποιεῖ τὰς ἐπιθυμίας αἱ ὁποῖαι τῷ ἐγεννήθησαν τὴν προτεραίαν, χωρὶς νὰ ἱκανοποιηθοῦν. Οὐδεμία μαντικὴ τέχνη ἀπαιτεῖται διὰ νὰ εὑρεθῇ ἡ ἁπλῆ αὕτη λύσις· ἀρκεῖ μόνον νὰ γνωρίζωμεν τί ἔκαμε ἢ ἀντελήφθη τὸ παιδίον τὴν προτεραίαν. Θὰ εἴχομεν δὲ μίαν λίαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὰ ὄνειρα τῶν ἐνηλίκων εἶναι, ὡς καὶ τὰ τῶν παιδίων, ἁπλαῖ πραγματοποιήσεις τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς προτεραίας.

Πράγματι δέ, τοῦτο συμβαίνει. Αἱ ἀντιρρήσεις τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἄποψις αὕτη ἐξαφανίζονται πρὸ μιᾶς βαθυτέρας ἀναλύσεως.

Ἰδοὺ ἡ πρώτη τῶν ἀντιρρήσεων τούτων· τὰ πλεῖστα τῶν ὀνείρων τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἀκατανόητα καὶ οὐδόλως ὁμοιάζουν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἐπιθυμίας.

Ἀπαντῶμεν ὅμως ὅτι τὰ ὄνειρα ταῦτα ὑπέστησαν παραμόρφωσιν· μετεμορφώθησαν. Ἡ ψυχική των καταγωγὴ εἶναι ὅλως διάφορος τῆς ἐκφράσεως τὴν ὁποίαν λαμβάνουν ἐν τέλει. Πρέπει ὅθεν νὰ διακρίνωμεν δύο τινά: ἀφ' ἑνὸς τὸ ὄνειρον ὡς παρουσιάζεται, ὡς τὸ ἀναπολοῦμεν τὴν πρωΐαν, ἀσαφές, εἰς τρόπον ὥστε συχνάκις μετὰ κόπου τὸ διηγούμεθα, τὸ ἐκφράζομεν διὰ λέξεων· τοῦτο θὰ ἀποκαλέσωμεν *ἔκδηλον περιεχόμενον τοῦ ὀνείρου*. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὑπάρχει τὸ σύνολον τῶν *λανθανουσῶν ὀνειρικῶν ἰδεῶν*, αἱ ὁποῖαι ὑποθέτομεν ὅτι ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἀσυνειδήτου προΐστανται τοῦ ὀνείρου. Τὸ φαινόμενον τῆς παραμορφώσεως τῶν ὀνείρων εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ φαινόμενον τῆς γεννήσεως τῶν ὑστερικῶν συμπτωμάτων. Ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀνείρων εἶναι ὅθεν ἀποτέλεσμα τῆς αὐτῆς ἀντιθέσεως ψυχικῶν δυνάμεων, ἡ ὁποία δημιουργεῖ καὶ τὰ συμπτώματα. Τὸ «ἔκδηλον πε-

ριεχόμενον τοῦ ὀνείρου» εἶναι ὁ ἠλλοιωμένος ἀντικαταστάτης τῶν «λανθανουσῶν ὀνειρικῶν ἰδεῶν» καὶ ἡ ἀλλοίωσίς των αὕτη ὀφείλεται εἰς ἓν «ἐγὼ» τὸ ὁποῖον ἀμύνεται, εἰς ἀντιστάσεις ἀπαγορευούσας ἀπολύτως εἰς τὰς ἀσυνειδήτους ἐπιθυμίας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συνείδησιν ἐν καταστάσει ἐγρηγόρσεως. Κατὰ τὴν ἐξασθένησιν ὅμως τὴν ὁποίαν φέρει ὁ ὕπνος, αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἀκόμη ἀρκούντως ἰσχυραί, διὰ νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἓν προσωπεῖον τὸ ὁποῖον νὰ τὰς ἀποκρύπτῃ. Ὁ ὀνειρευόμενος δὲν ἐννοεῖ τὴν σημασίαν τῶν ὀνείρων του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ὑστερικὸς δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν σημασίαν τῶν συμπτωμάτων του.

Διὰ νὰ διαπιστώσῃ τις τὴν ὕπαρξιν τῶν «λανθανουσῶν ἰδεῶν» τοῦ ὀνείρου καὶ τὴν πραγματικότητα τῶν σχέσεών των μὲ τὸ «ἔκδηλον περιεχόμενον», πρέπει νὰ ἀναλύσῃ τὸ ὄνειρον. Ἡ τεχνικὴ τῆς ἀναλύσεως ταύτης εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ψυχαναλυτικὴν τεχνικὴν περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Πρέπει πρῶτον νὰ παραβλέψωμεν πᾶσαν σύνδεσιν ἰδεῶν τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι παρουσιάζει τὸ «ἔκδηλον περιεχόμενον» τοῦ ὀνείρου, καὶ νὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀνακαλύψωμεν τὰς «λανθανούσας ἰδέας», ἀναζητοῦντες τοὺς συνειρμοὺς τοὺς προκαλουμένους ὑπὸ τῶν διαφόρων αὐτοῦ στοιχείων. Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι θὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν λανθανουσῶν ἰδεῶν τοῦ ὀνειρευομένου, ὅπως πρὸ ὀλίγου ἐβλέπομεν τοὺς συνδυασμοὺς τοὺς προκαλουμένους ὑπὸ τῶν διαφόρων συμπτωμάτων νὰ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὰς λησμονηθείσας ἀναμνήσεις καὶ τὰ συμπλέγματα τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἅπαξ ἀνακαλυφθεῖσαι, αἱ «λανθάνουσαι ὀνειρικαὶ ἰδέαι» αὗται, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βαθυτέραν καὶ πραγματικὴν σημασίαν τοῦ ὀνείρου, δεικνύουν πόσον δίκαιον ἔχομεν ἀνάγοντες τὰ ὄνειρα τῶν ἐνηλίκων εἰς τὸν τύπον τῶν παιδικῶν ὀνείρων. Πράγματι, ἀρκεῖ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ «ἐκδήλου περιεχομένου», τοῦ τόσον δυσνοήτου, ὑπὸ τῆς βαθυτέρας ἐννοίας, ἵνα ἀντιληφθῶμεν σα-

φῶς ὅτι αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι τοῦ ὀνείρου δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς ἐντυπώσεις τῆς προηγουμένης ἡμέρας, καὶ τὸ σύνολον παρουσιάζεται ὡς πραγματοποίησις ἀπραγματοποιήτου ἀπομεινάσης ἐπιθυμίας Τὸ «ἔκδηλον περιεχόμενον» τοῦ ὀνείρου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς *μετημφιεσμένη* πραγματοποίησις *ἀπωθηθεισῶν ἐπιθυμιῶν.*

Ἄς ρίψωμεν ἤδη ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ ἀσυνείδητοι ἰδέαι τοῦ ὀνείρου μετατρέπονται εἰς «ἔκδηλον περιεχόμενον». Θὰ ἀποκαλέσω «ὀνειρικὸν ἔργον» τὸ σύνολον τῆς μετατροπῆς ταύτης. Ἀξίζει νὰ ἐφελκύσῃ ὅλον τὸ θεωρητικόν μας ἐνδιαφέρον, διότι κάλλιον παντὸς ἄλλου φαινομένου ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ μελετήσωμεν ποῖα ψυχικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα οὐδὲν κἂν ἀποπτευόμεθα, λαμβάνουν χώραν ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ, ἢ ἀκριβέστερον, μεταξὺ δύο διαφόρων ψυχικῶν συστημάτων, ὡς τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου. Μεταξὺ τῶν φαινομένων τούτων δύο εἶναι τὰ πλέον ἀξιοσημείωτα : ἡ *συμπύκνωσις* καὶ ἡ *ἐκτόπισις.* Τὸ ὀνειρικὸν ἔργον εἶναι εἰδικὴ περίπτωσις τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν διαφόρων πνευματικῶν συγκροτημάτων, γεννᾶται δηλαδὴ ἀπὸ ἕνα πνευματικὸν συνδυασμόν. Εἰς τὰς οὐσιώδεις του φάσεις, τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἐπιτελούμενον κατὰ τὴν μετατροπὴν τῶν ἀπωθηθέντων συμπλεγμάτων εἰς συμπτώματα, ὅτε ἡ ἀπώθησις ἀπέτυχε.

Θὰ ἐκπλαγῆτε ἐξ ἄλλου ἀνακαλύπτοντες διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν ὀνείρων, κυρίως δὲ τῶν ἰδικῶν σας, τὴν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ ἐντυπώσεις τῶν πρώτων παιδικῶν σας χρόνων. Διὰ τοῦ ὀνείρου, τὸ παιδίον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐν τῷ ἐνηλίκῳ, μὲ τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὰς ἐπιθυμίας του, καὶ τὰς ἀχρήστους ἤδη καταστάσας ἀκόμη. Ὁ ἐνήλικος προῆλθεν ἀπὸ παιδίον, τοῦ ὁποίου αἱ ἱκανότητες ἦσαν ὅλως διάφοροι τῶν τοῦ φυσιολογικοῦ ἀνδρός. Διὰ πόσων ὅμως ἐξελίξεων, διὰ πόσων ἀπωθήσεων, διὰ πόσων ἐξυψώσεων, διὰ πόσων ψυχικῶν ἀντιδράσεων, διε-

μορφώθη ὁ φυσιολογικὸς οὗτος ἀνήρ, ὁ ὁποῖος εἶναι κάτοχος—ἀλλ' ἐν μέρει καὶ θῦμα—μιᾶς παιδείας καὶ μιᾶς ἀγωγῆς διὰ τόσων κόπων ἀποκτηθεισῶν.

Διεπίστωσα ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν ὀνείρων καὶ θέλω νὰ ἐπιστήσω ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχήν σας, ὅτι, διὰ τὴν παράστασιν τῶν σεξουαλικῶν συμπλεγμάτων, τὸ ἀσυνείδητον χρησιμοποιεῖ συμβολισμόν τινα, ὅστις, ἐνίοτε, ποικίλλει ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ἀλλ' ὅστις ἔχει ἐπίσης καὶ γενικοὺς χαρακτῆρας καὶ ἀνάγεται εἰς ὡρισμένους τύπους συμβόλων, ὡς συναντῶμεν αὐτοὺς εἰς τοὺς μύθους καὶ τὰς παροδόσεις. Δὲν εἶναι ἀδύνατον ἡ μελέτη τοῦ ὀνείρου νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δημιουργήματα ταῦτα τῆς λαϊκῆς φαντασίας.

Εἰς τὴν θεωρίαν ἡμῶν, ὅτι τὸ ὄνειρον εἶναι ἡ πραγματοποίησις μιᾶς ἐπιθυμίας, ἀντέταξαν τὰ ὄνειρα τὰ συνοδευόμενα ὑπὸ ἄγχους. Σᾶς τονίζω ὅτι ἡ ἀντίρρησις αὕτη δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἀπατήσῃ. Πλὴν τοῦ ὅτι τὰ ὄνειρα ταῦτα τὰ συνοδευόμενα ὑπὸ ἄγχους ἔχουν ἀνάγκην ἑρμηνείας προτοῦ κριθοῦν, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἄγχος γενικῶς δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὀνείρου, ὡς φαντάζεται ὁ ἀγνοῶν τὶ εἶναι τὸ ἄγχος τῶν νευροπαθῶν. Τὸ ἄγχος εἶναι ἄρνησις ἀντιτασσομένη ὑπὸ τοῦ «ἐγὼ» εἰς τὰς ἀπωθηθείσας ἐπιθυμίας αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἰσχυραί· δι' αὐτὸ ἡ παρουσία αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνειρον εἶναι λίαν εὐεξήγητος, ἐὰν τὸ ὄνειρον ἐκφράζῃ ὑπερβολικὰ εὐκρινῶς τὰς ἀπωθηθείσας αὐτὰς ἐπιθυμίας.

Βλέπετε ὅτι ἡ μελέτη τοῦ ὀνείρου θὰ ἐδικαιολογεῖτο καὶ διὰ μόνης τῆς ἐξηγήσεως πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἦσαν δυσνόητα. Εἰς τὴν μελέτην ὅμως τοῦ ὀνείρου ὡδηγήθημεν κατὰ τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν τῶν νευρώσεων. Συμφώνως μὲ τὰ προειρημμένα,βλέπομεν εὐκόλως ὅτι ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων, ὅτε αἱ ἀντιστάσεις τοῦ ἀσθενοῦς δὲν καθιστοῦν αὐτὴν δυσχερεστάτην, ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν κεκρυμμένων καὶ ἀπωθηθεισῶν ἐπιθυμιῶν, ὡς καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν προκαλουμέ-

νων συμπλεγμάτων. Δύναμαι ὅθεν νὰ φθάσω εἰς τὴν τρίτην ὁμάδα ψυχικῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ἡ ψυχαναλυτικὴ τεχνική.

Πρόκειται περὶ τῶν ἀναριθμήτων αὐτῶν πράξεων τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας συναντῶμεν τόσον εἰς τὰ φυσιολογικὰ ἄτομα, ὅσον καὶ εἰς τὰ νευροπαθῆ, καὶ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀποτυγχάνουν τοῦ σκοποῦ των· θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὰς ὀνομάσωμεν διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος τῶν *παραδρομῶν*.

Συνήθως δὲν ἀποδίδεται εἰς τὰς πράξεις ταύτας οὐδεμία σημασία. Εἶναι ἀνεξήγητοι ἀπώλειαι τῆς μνήμης ὡρισμένων πραγμάτων (ὡς ἡ δι᾽ ὀλίγας στιγμὰς ἀπώλεια τῆς μνήμης τῶν κυρίων ὀνομάτων), αἱ *παραδρομαὶ τῆς γλώσσης, αἱ παραδρομαὶ τοῦ καλάμου,* αἱ παραδρομαὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ θραῦσις τῶν ἀντικειμένων κτλ., πράγματα τὰ ὁποῖα συνήθως δὲν ἀποδίδομεν εἰς οὐδὲν ψυχολογικὸν αἴτιον καὶ τὰ ὁποῖα θεωροῦμεν ἁπλῶς ὡς ὀφειλόμενα εἰς τὴν τύχην, ὡς ἀποτελέσματα ἀφαιρέσεως, ἀπροσεξίας κτλ. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθέσωμεν τὰς πράξεις καὶ τὰς κινήσεις τὰς ὁποίας ἐκτελοῦν οἱ ἄνθρωποι χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν, καὶ ἀκόμη περισσότερον, χωρὶς νὰ τοῖς ἀποδίδουν ψυχολογικὴν σημασίαν, ὡς τὸ μηχανικὸν παίξιμον μὲ διάφορα ἀντικείμενα, τὸ σφύριγμα ὡρισμένων ᾀσμάτων, τὸ παίξιμον μὲ τὰ δάκτυλα, μὲ τὰ ἐνδύματα κτλ. *

Αἱ πράξεις αὗται, αἱ *παραδρομαί,* ὡς καὶ *αἱ συμπτωματικαὶ* καὶ *τυχαῖαι πράξεις,* δὲν στεροῦνται παντελῶς σημασίας, ὡς εἶναί τις διατεθειμένος νὰ παραδεχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει σιωπηρᾶς, τρόπον τινά, συμφωνίας. Ἔχουν σημασίαν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξηγοῦνται εὐκόλως. Ἀνακαλύπτομεν τότε ὅτι καὶ αὗται ἐκφράζουν τὰς παρορμήσεις καὶ τὰς διαθέσεις τὰς ὁποίας θέλει τις

---

* «Ψυχοπαθολογία τῆς καθημερινῆς ζωῆς», Βερολῖνον, 1904. (Βλέπε Ἑλληνικὴν μετάφρασιν, Ἐκδόσεις Γκοβόστη).

νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συνείδησιν καὶ ὅτι ἔχουν ὡς πηγήν των τὰς ἀπωθηθείσας ἐπιθυμίας καὶ τὰ ἀπωθηθέντα συμπλέγματα, ὅτι ὁμοιάζουν δηλαδὴ πρὸς τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ὄνειρα. Ἂς ἐξετάσωμεν ὅθεν αὐτὰς ὡς καὶ τὰ συμπτώματα· ἡ προσεκτικὴ αὐτῶν ἐξέτασις δύναται νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν καλλιτέραν κατανόησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν ζωῆς. Δι' αὐτῶν συνήθως ὁ ἄνθρωπος προδίδει τὰ μεγαλείτερα μυστικά του. Ἂν εἶναι συνήθεις, καὶ εἰς ὑγιῆ ἀκόμη ἄτομα, κατορθώσαντα νὰ ἀπωθήσουν τὰς ἀσυνειδήτους αὐτῶν τάσεις, τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὸ ἀσήμαντον αὐτῶν καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἕλκουν τὴν προσοχήν. Ἡ θεωρητικὴ ὅμως σημασία αὐτῶν εἶναι μεγάλη, ἀφοῦ ἀποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀπωθήσεως καὶ τῶν ὑποκαταστατῶν καὶ εἰς τὰ ὑγιῆ ἄτομα.

Θὰ παρετηρήσατε ἤδη ὅτι ὁ ψυχαναλυτὴς διακρίνεται διὰ τῆς πίστεώς του εἰς τὴν αἰτιοκρατίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Κατ' αὐτὸν ἡ ζωὴ δὲν ἔχει τίποτε τὸ αὐθαίρετον ἢ τὸ τυχαῖον· νομίζει ὅτι ὑπάρχει μία αἰτία ἐκεῖ ὅπου συνήθως δὲν ὑποθέτει τις τοιοῦτόν τι. Καὶ ἔτι πλέον : συχνάκις ἐπικαλεῖται πολλαπλᾶ αἴτια, *πολλαπλῆν αἰτιολογίαν* διὰ νὰ ἐξηγήσῃ ἓν ψυχικὸν φαινόμενον.

Σκεφθῆτε ἤδη ὅλας τὰς μεθόδους ἀναζητήσεως τῶν κεκρυμμένων, λησμονηθεισῶν, ἀπωθηθεισῶν ἀναμνήσεων : τὴν μελέτην τῶν συνδυασμῶν οἱ ὁποῖοι γεννῶνται αὐτομάτως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀσθενοῦς, τὴν μελέτην τῶν ὀνείρων του, τῶν ἀδεξιοτήτων του, τῶν παραδρομῶν του καὶ τῶν παντοίων συμπτωματικῶν του πράξεων, προσθέσατε εἰς ταῦτα τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλων φαινομένων ἐμφανιζομένων κατὰ τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ κάμω βραδύτερον παρατηρήσεις τινάς, ὅτε θὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς «μεταβιβάσεως», καὶ θὰ συμπεράνετε μετ' ἐμοῦ ὅτι ἡ τεχνικὴ ἡμῶν εἶναι ἀρκούντως ἀποτελεσματική, ὥστε νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν συνείδησιν τὰ παθογόνα ψυχικὰ στοιχεῖα

καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς ἐνοχλήσεις αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς τὸν σχηματισμὸν συμπτωμάτων ὡς ἀντικαταστατῶν. Χαίρομεν βλέποντες ὅτι αἱ θεραπευτικαί μας προσπάθειαι ἔχουν ἀκόμη ὡς ἀποτέλεσμα τὸν πλουτισμὸν τῶν θεωρητικῶν μας γνώσεων ἐπὶ τῆς φυσιολογικῆς καὶ τῆς παθολογικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἔχετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ τεχνικὴ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου σᾶς περιέγραψα εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερής. Νομίζω ὅτι εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐν τούτοις ὅμως, ἡ τεχνικὴ αὕτη δὲν εἶναι πρόδηλος ἀφ᾽ ἑαυτῆς. Πρέπει νὰ διδαχθῇ ὅπως ἡ ἱστολογικὴ ἢ χειρουργικὴ τεχνική. Θὰ ἐκπλαγῆτε ἴσως μανθάνοντες ὅτι ἠκούσαμεν νὰ τὴν κρίνουν πολυάριθμα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἰδέαν τῆς ψυχαναλύσεως, τὰ ὁποῖα δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν, καὶ τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν εἰρωνευόμενα νὰ τοῖς ἀποδείξωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀποτελεσμάτων μας. Βεβαίως, μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι συνήθως σκέπτονται ἐπιστημονικῶς, οἱ ὁποῖοι, παραδείγματος χάριν, δὲν θὰ ἠρνοῦντο τὰ συμπεράσματα μιᾶς μικροσκοπικῆς ἐρεύνης ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ τὰ ἐπικυρώσουν ἐξετάζοντες τὸ ἀνατομικὸν παρασκεύασμα διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ οἱ ὁποῖοι πάντως, δὲν θὰ ἐξέφραζον οὐδεμίαν γνώμην, ἐὰν δὲν ἐξήταζον καὶ οἱ ἴδιοι τὸ πρᾶγμα διὰ τοῦ μικροσκοπίου.

Ἀλλ᾽ ἡ ψυχανάλυσις εὑρίσκεται, τῇ ἀληθείᾳ, εἰς ἰδιαιτέραν θέσιν, ἡ ὁποία δυσχεραίνει τὴν παραδοχήν της. Πράγματι, τί ζητεῖ ὁ ψυχαναλυτής; Νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν συνείδησιν ὅ,τι ἀπωθήθη. Ἀλλ᾽ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει ἀπωθήσει πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μετὰ δυσχερείας ἴσως τηρεῖ εἰς τὸ ἀσυνείδητον. Διὰ τοῦτο ἡ ψυχανάλυσις προκαλεῖ εἰς τὸν ἀκούοντα νὰ γίνεται λόγος δι᾽ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν προκαλεῖ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐκεῖθεν ἀναμφιβόλως προέρχεται ἡ τόσον ζωηρά, ἡ τόσον ἐξ ἐνστίκτου παρουσιαζομένη ἀντίδρασις, τὴν ὁποίαν ἡ θεωρία ἡμῶν ἔχει τὸ χάρισμα νὰ

προκαλῇ. Ἡ ἀντίστασις αὕτη, ἐξ ἄλλου, λαμβάνει τὴν μορφὴν ἐπιστημονικῆς διαφωνίας καὶ δημιουργεῖ ἐπιχειρήματα ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατανικῶμεν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς μας διὰ τοῦ βασικοῦ ψυχαναλυτικοῦ κανόνος. Ὡς καὶ εἰς αὐτούς, οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἀντιπάλους ἡμῶν δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ κρίσις των ἐπηρεάζεται συχνάκις ὑπὸ συναισθηματικῶν λόγων, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ τάσις των πρὸς αὐστηρὰν κριτικήν.

Ἡ ματαιοδοξία τῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία τόσον περιφρονητικῶς ἀπορρίπτει τὸ ὄνειρον, παραδείγματος χάριν, εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἐμποδίων εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀσυνειδήτων συμπλεγμάτων· διὰ τοῦτο εἶναι τόσον δύσκολον νὰ πείσῃ τις τοὺς ἀνθρώπους περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ νὰ τοῖς διδάξῃ μίαν καινοτομίαν ἡ ὁποία δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις πρὸς τὰς ὁποίας συνεμορφώθη ἡ συνείδησίς των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Τὰ παθογόνα συμπλέγματα. Τὰ νοσηρὰ συμπτώματα εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν σεξουαλικότητα. Ἡ παιδικὴ σεξουαλικότης. Ὁ αὐτερωτισμός. Ἡ ἀφροδισία καὶ ἡ ἐξέλιξίς της. Γενετήσιος διαστροφή. Τὸ οἰδιπόδειον σύμπλεγμα.

Ἂς ἐξετάσωμεν τώρα τὶ μᾶς ἐδίδαξαν αἱ περιγραφεῖσαι τεχνικαὶ μέθοδοι ἐπὶ τῶν παθογόνων συμπλεγμάτων καὶ τῶν ἀπωθηθεισῶν τῶν ἐπιθυμιῶν νευροπαθῶν.

Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις εἰς τὴν ὁποίαν ὁδηγεῖ ἡμᾶς ἡ ψυχανάλυσις εἶναι ὅτι, κατὰ κανόνα, τὰ νοσηρὰ συμπτώματα εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς· δεικνύει εἰς ἡμᾶς ὅτι αἱ παθογόνοι ἐπιθυμίαι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὰς ἐρωτικὰς συνιστώσας καὶ ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν τὰς διαταραχὰς τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς ὡς τὰ κυριώτερα αἴτια τῆς νόσου.

Γνωρίζω ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν γίνεται εὐκόλως ἀσπαστή. Ἀκόμη καὶ ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς ψυχολογικάς μου ἐρεύνας κλίνουν νὰ πιστεύσουν ὅτι ὑπερβάλλω τὴν αἰτιολογικὴν σημασίαν τοῦ σεξουαλικοῦ παράγοντος. Μοῦ λέγουν : Διατί ἄλλαι πνευματικαὶ ὑπερδιεγέρσεις νὰ μὴ προκαλοῦν ὁμοίως φαινόμενα ἀπωθήσεως καὶ ἀντικαταστάσεως ;

Τοῖς ἀπαντῶ ὅτι οὐδὲν ἀρνοῦμαι κατ' ἀρχὴν καὶ

ὅτι δὲν ἔχω λόγον νὰ νομίζω ὅτι δὲν συμβαίνει τοιοῦτόν τι. Τὸ πείραμα ὅμως ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν οὕτω τὰ πράγματα. Ἀποδεικνύει ὅτι αἱ μὴ σεξουαλικῆς φύσεως τάσεις δὲν παίζουν τοιοῦτον ρόλον, ὅτι δύνανται ἐνίοτε νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐνέργειαν τῶν σεξουαλικῆς φύσεως παραγόντων, ἀλλ' ὅτι οὐδέποτε ἀντικαθιστοῦν αὐτούς.

Δὲν πρόκειται περὶ θεωρητικοῦ αἰτήματος· ὅτε τῷ 1895 ἐδημοσίευσα μετὰ τοῦ J. Breuer τὰς *Μελέτας ἐπὶ τῆς ὑστερίας*, δὲν εἶχον ἀκόμη τὴν γνώμην ταύτην· ἐπείσθην ὅμως κατόπιν πολυαρίθμων καὶ συμφώνων πειραμάτων.

Οἱ πιστότεροι φίλοι καὶ ὀπαδοί μου ἤρξαντο δυσπιστοῦντες ἀπολύτως πρὸς ἐμέ, ἕως ὅτου τὰ ἀναλυτικά των πειράματα τοὺς ἔπεισαν. Ἡ στάσις τῶν ἀσθενῶν δὲν ἐπιτρέπει, βεβαίως, τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὀρθότητος τῆς προτάσεώς μου. Ἀντὶ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ κατανοήσωμεν τὴν σεξουαλικὴν ζωήν των, προσπαθοῦν νὰ τὴν κρύψουν διὰ παντὸς μέσου. Γενικῶς οἱ ἄνδρες δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Δὲν παρουσιάζονται ὅπως εἶναι : φέρουν βαρὺν μανδύαν ἐκ ψευδῶν, ὡς ἐὰν εἰς τὸν κόσμον τῆς αἰσθήσεως ἦτο κακοκαιρία. Καὶ δὲν ἔχουν ἄδικον· ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄνεμος δὲν διευκολύνουν τὴν σεξουαλικὴν ζωὴν εἰς τὴν κοινωνίαν μας· πράγματι, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν δύναται ν' ἀποκαλύψῃ ἐλευθέρως τὸν ἐρωτισμόν του εἰς τοὺς ὁμοίους του. Ὅτε ὅμως οἱ ἀσθενεῖς ἀρχίσουν νὰ ἐθίζωνται εἰς τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν, ὅτε αἰσθάνονται τὸν ἑαυτόν των ἐν ἀνέσει ἀποβάλλουν τὸν ἐκ ψευδῶν μανδύαν των καὶ τότε μόνον εἶναι εἰς θέσιν νὰ μορφώσουν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ. Δυστυχῶς, οἱ ἰατροὶ δὲν εἶναι περισσότερον τῶν ἄλλων θνητῶν ἱκανοὶ νὰ ἐξετάσουν τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν γενετήσιον ζωὴν ζητήματα καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τηροῦν στάσιν αἰδήμονα συγχρόνως καὶ λάγνον, συχνότατα ἀπαντωμένην εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς «μορφωμένης» τάξεως.

Ἂς συνεχίσωμεν τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀποτελεσμάτων

μας. Εἰς ἄλλην σειρὰν περιπτώσεων, ἡ ψυχαναλυτικὴ ἔρευνα ἀνάγει τὰ συμπτώματα, ὄχι εἰς σεξουαλικὰ γεγονότα, ἀλλ' εἰς ἀσήμαντα τραυματικὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη χάνει κάθε σημασίαν διὰ τὸν ἑξῆς λόγον: Ἡ ἀναγκαία διὰ τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν θεραπείαν μιᾶς ἀσθενείας ἀναλυτικὴ ἐργασία οὐδέποτε σταματᾷ εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου, ἀλλ' ἀνέρχεται πάντοτε μέχρι τῆς ἐφηβικῆς καὶ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας τοῦ ἀσθενοῦς· ἐκεῖ συναντᾷ τὰ γεγονότα καὶ τὰς ἐντυπώσεις τὰ ὁποῖα ἐπέφεραν τὴν μεταγενεστέραν νόσον. Μόνον ἐὰν ἀνακαλύψῃ τις τὰ γεγονότα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν εὐαισθησίαν πρὸς τὰ μεταγενέστερα τραύματα, καὶ μόνον ἐπαναφέροντες εἰς τὴν συνείδησιν τὰς λησμονηθείσας συνήθως αὐτὰς ἀναμνήσεις, δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν τὰ συμπτώματα.

Καταλήγομεν ὅθεν εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς ὡδήγησεν ἡ μελέτη τῶν ὀνείρων, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἀκαταμάχητοι καὶ ἀπωθηθεῖσαι ἐπιθυμίαι τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι αἱ συντελέσασαι εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν συμπτωμάτων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἀντίδρασις εἰς τὰ μεταγενέστερα τραύματα θὰ ἠκολούθει κανονικὴν πορείαν. Τὰς ἐντόνους ταύτας ἐπιθυμίας τοῦ παιδίου τὰς θεωρῶ γενικῶς ὡς σεξουαλικῆς φύσεως.

Ἀντιλαμβάνομαι ὅμως τὴν ἔκπληξίν σας, φυσικωτάτην ἄλλωστε. Ὑπάρχει ὅθεν, θὰ ἐρωτήσετε, *παιδικὴ ἀφροδισία*; Ἡ παιδικὴ ἡλικία δὲν εἶναι μᾶλλον ἡλικία καθ' ἣν οὐδὲν τοιοῦτον ἔνστικτον ὑπάρχει; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην σᾶς ἀπαντῶ διὰ κατηγορηματικοῦ ὄχι. Ὄχι, τὸ σεξουαλικὸν ἔνστικτον δὲν εἰσέρχεται εἰς τὰ παιδία κατὰ τὴν ἥβην, ὅπως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον εἰσέρχεται ὁ διάβολος εἰς τοὺς χοίρους. Τὸ παιδίον παρουσιάζει ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐκδηλώσεις τοῦ ἐνστίκτου τούτου· ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον φέρων τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας καὶ ἐκ τῶν πρώτων τούτων σπερμάτων γεννᾶται, κατὰ τὴν διάρκειαν πολυσταθμου καὶ περιπετειώδους ἐξελί-

ξεως, ἡ φυσιολογικὴ λεγομένη ἀφροδισία τοῦ ἐνηλίκου. Δὲν εἶναι δυσχερὴς ἡ διαπίστωσις τοῦ τοιούτου. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται ὀλιγώτερον εὐεξήγητον εἶναι ὅτι δὲν παρατηρεῖται τοῦτο συνήθως. Χρειάζεται πράγματι ὡρισμένη δόσις καλῆς θελήσεως, διὰ νὰ εἶναι μέχρι τοιούτου σημείου τις τυφλός.

Ἀνέγνωσα τυχαίως ἄρθρον τοῦ Ἀμερικανοῦ Sanford Bell, τὸ ὁποῖον ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ τὰς γνώμας μου. Ἡ ἐργασία του αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ American Journal of Psychology τῷ 1902, τρία δηλαδὴ ἔτη πρὸ τῶν *Τριῶν Πραγματειῶν ἐπὶ τῆς Σεξουαλικῆς Θεωρίας*. Ἐπιγράφεται δέ : *Μελέτη εἰσαγωγικὴ εἰς τὴν σεξουαλικὴν συγκίνησιν*, καὶ καταλήγει εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου σᾶς ὑπέβαλα. Ἀκούσατε : «*Ἡ σεξουαλικὴ συγκίνησις δὲν ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἥβην ὡς νομίζεται*». Ὁ συγγραφεὺς εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἐντὸς δεκαετίας συνέλεξε περὶ τὰς 2.500 θετικὰς παρατηρήσεις, ὧν τὰς 800 ἔκαμεν αὐτὸς οὗτος. Περὶ τῶν σημείων δὲ δι᾽ ὧν ἐκδηλοῦνται αἱ τοιαῦται συγκινήσεις, λέγει : *Ὁ ἀπροκατάληπτος παρατηρητὴς τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ἑκατοντάδων παιδικῶν ζευγῶν δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποδώσῃ εἰς τοιαύτας σεξουαλικὴν καταγωγήν. Καὶ ὁ πλέον ἀκριβολόγος θὰ εἶναι εὐχαριστημένος ἐὰν εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας προσθέσῃ τὰς ὁμολογίας ἐκείνων οἵτινες, κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν, ᾐσθάνθησαν ἔντονον τὴν συγκίνησιν ταύτην καὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον σαφεῖς*».

Ὅσοι ὅμως ἐξ ὑμῶν δὲν θέλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ὕπαρξιν παιδικῆς σεξουαλικότητος θὰ ἐκπλαγοῦν μανθάνοντες ὅτι μεταξὺ τῶν προώρως ἐρωτικῶν παιδίων ὑπάρχουν πολλὰ ἡλικίας 3, 4 ἢ 5 ἐτῶν.

Τελευταίως ἐπέτυχα, χάρις εἰς τὴν ψυχανάλυσιν πενταετοῦς παιδὸς πάσχοντος ἐξ ἄγχους, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς καθ᾽ ὅλους τοὺς κανό-

νας *, ἀρκετὰ πλήρη εἰκόνα τῶν σωματικῶν ἐκδηλώσεων καὶ τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων τῆς ἐρωτικῆς ζωῆς τοῦ παιδίου εἰς ἓν ἐκ τῶν πρώτων σταδίων της. Καὶ ὁ φίλος μου C. G. Jung ἐθεράπευσε παιδίσκην ἔτι νεωτέραν, ἥτις, ὑπὸ παρομοίας μὲ τὸν ἀσθενῆ μου συνθήκας —κατὰ τὴν γέννησιν μικρᾶς ἀδελφῆς—ἄφινε νὰ μαντεύσῃ τις, μετὰ βεβαιότητος σχεδόν, τὰς αὐτὰς ἡδονικὰς τάσεις καὶ τοὺς αὐτοὺς σχηματισμοὺς ἐπιθυμιῶν καὶ συμπλεγμάτων. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅθεν ὅτι θὰ συνηθίσητε εἰς τὴν παράδοξον ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντίληψιν τῆς παιδικῆς ἀφροδισίας, καὶ σᾶς φέρω τὸ παράδειγμα τοῦ ἐκ Ζυρίχης ψυχιάτρου M. E. Bleuler, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἔλεγε δημοσίᾳ ὅτι οὐδόλως ἠνόει τὰς «σεξουαλικὰς θεωρίας», καὶ ὅστις ἔκτοτε, κατόπιν ἰδίων παρατηρήσεων, ἐπεβεβαίωσε πλήρως τὴν ὕπαρξιν τῆς παιδικῆς ἀφροδισίας**.

Ἐὰν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, ἰατροὶ καὶ ἄλλοι, ἀρνοῦνται νὰ τὸ παραδεχθοῦν, τοῦτο τὸ ἐξηγῶ εὐκόλως. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀγωγῆς ἐλησμόνησαν τὰς ἐρωτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἰδίας αὐτῶν παιδικῆς ἡλικίας καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τοῖς ὑπομνησθῇ ὅ,τι ἀπωθήθη. Ἄλλως ὅμως θὰ ἔβλεπον τὰ πράγματα, ἐὰν ἐλάμβανον τὸν κόπον νὰ ἐπανεύρουν διὰ τῆς ψυχαναλύσεως τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς των ἡλικίας, νὰ τὰς ἐξετάσουν καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ τὰς ἑρμηνεύσουν.

Παύσατε ὅθεν ἀμφιβάλλοντες καὶ ἴδετε μᾶλλον πῶς ἐκδηλοῦνται τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἐτῶν τοῦ βίου***. Τὸ σεξουαλικὸν ἔνστικτον τοῦ παιδίου εἶναι λίαν περίπλοκον, δύναταί τις νὰ διακρίνῃ εἰς τοῦτο

---

* Ἀνάλυσις τῶν φοβοπαθειῶν πενταετοῦς παιδός. Jahrbuch für psychoanalytische Forschungen, I, 1909.

** Bleuler, Ἡ παρὰ φύσιν σεξουαλικὴ ζωὴ τῶν παιδίων, Jahrbuch der schweiz. Gesellschaft für Sehulgesundheispflege, 1908.

*** Freude Τρεῖς διαλέξεις ἐπὶ τῆς σεξουαλικῆς θεωρίας, Βιέννη 1906.

διάφορα στοιχεῖα προερχόμενα ἐκ διαφόρων πηγῶν. Πρoπάντων, εἶναι ἀκόμη ἀνεξάρτητον τῆς λειτουργίας τῆς ἀναπαραγωγῆς τὴν ὁποίαν βραδύτερον θὰ ἐξυπηρετήσῃ. Δημιουργεῖ παντοῖα εὐάρεστα αἰσθήματα, ἅτινα ὀνομάζομεν γενετήσιον ἡδονήν, ἐξ αἰτίας ὡρισμένων ἀναλογιῶν. Ἡ κυριωτέρα πηγὴ γενετησίου ἡδονῆς εἰς τὸ παιδίον εἶναι ὁ ἐρεθισμὸς ὡρισμένων ἰδιαιτέρως εὐαισθήτων μερῶν τοῦ σώματος, ἔξω τῶν γεννητικῶν ὀργάνων: τοῦ στόματος, τῆς ἕδρας, τῆς οὐρήθρας ὡς καὶ τῆς ἐπιδερμίδος καὶ ἄλλων αἰαισθήτων ἐπιφανειῶν. Τὴν πρώτην αὐτὴν φάσιν τῆς παιδικῆς σεξουαλικῆς ζωῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομον εὐαρεστεῖται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σώματος, μὴ ἔχον ἀνάγκην οὐδενὸς ἄλλου προσώπου, τὴν καλοῦμεν, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Havelock Ellis δημιουργηθεῖσαν ἔκφρασιν, φάσιν τοῦ *αὐτερωτισμοῦ*. Τὰ μέρη τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προκαλέσουν γενετήσιου ἡδονήν, τὰ ἀποκαλοῦμεν *ἐρωτογόνους ζώνας*. Ὁ θηλασμὸς τῶν νηπίων εἶναι καλὸν παράδειγμα αὐτερωτικῆς εὐχαριστήσεως προκαλουμένης ὑπὸ ἐρωτογόνου ζώνης. Ὁ πρῶτος ἐπιστημονικῶς παρατηρήσας τὸ φαινόμενον, ὁ παιδίατρος Lindner ἐκ Βουδαπέστης, εἶχεν ἤδη δικαίως ἑρμηνεύσει τὰ γεγονότα ταῦτα ὡς γενετήσιον ἡδονήν, καὶ περιγράφει λεπτομερῶς τὴν μετάβασιν τῆς στοιχειώδους ταύτης πράξεως εἰς ἄλλας, ἀνωτέρας μορφὰς γενετησίου δράσεως*. Ἄλλη γενετήσιος ἡδονὴ τῆς πρώτης ταύτης ἡλικίας εἶναι ὁ τεχνητὸς ἐρεθισμὸς τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ὅστις διατηρεῖ διὰ τὸν μετέπειτα βίον τεραστίαν σημασίαν, καὶ τὸν ὁποῖον ἄτομά τινα οὐδέποτε ὑπερνικοῦν πλήρως. Ἐκτὸς τῶν αὐτερωτικῶν καὶ ἄλλων παρομοίων ἐκδηλώσεων, ταχύτατα ἐκδηλοῦνται παρὰ τῷ παιδίῳ οἱ ἐνστικτώδεις συντελεσταὶ τῆς γενετησίου ὁρμῆς (libido) οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦν τὴν ἐπέμβασιν ξένου προσώπου.

---

* Jahrbuch f. Kinderheilkunde 1879.

Τὰ ἔνστικτα ταῦτα παρουσιάζονται ἀνὰ δύο ἀντίθετα ἀλλήλοις, τοῦ ἑνὸς ὄντος ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου παθητικοῦ. Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα : ἡ εὐχαρίστησις τοῦ βασανίζειν (σαδισμὸς) μὲ τὸ παθητικὸν ἀντίθετόν της (μαζοχισμός), ἡ εὐχαρίστησις τοῦ βλέπειν καὶ τοῦ ἐκθέτειν· ἀπὸ τὸ δεύτερον θὰ ἀποσχισθῇ βραδύτερον ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ δραματικὴ παράστασις. Ἄλλαι παιδικαὶ γενετήσιοι ἐκδηλώσεις ἀνήκουν ἤδη εἰς τὸ στάδιον τῆς *ἐκλογῆς τοῦ ἀντικειμένου*, ἐκλογῆς ἀποβλεπούσης εἰς ξένον πρόσωπον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βίου, ἡ ἐκλογὴ τοῦ ξένου προσώπου, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ διαφορὰ τῶν φύλων δὲν παίζει εἰς τὴν σκοτεινὴν ταύτην περίοδον ἀποφασιστικὸν ρόλον. Χωρὶς νὰ φοβούμεθα ὅτι εἴμεθα ἄδικοι, δυνάμεθα ν᾿ ἀποδώσωμεν εἰς πᾶν παιδίον ἐλαφρὰν φιλομόφυλον διάθεσιν.

Ἡ σεξουαλικὴ ταύτη ζωὴ τοῦ παιδίου, ἀσυνάρτητος, περίπλοκος, καθ᾿ ἣν μόνον τὸ ἔνστικτον τείνει εἰς τὴν δημιουργίαν ἡδονῆς, συμπυκνοῦται καὶ ὀργανοῦται πρὸς δύο κυρίως κατευθύνσεις, οὕτως ὥστε συνήθως, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ὁ σεξουαλικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἀτόμου ἔχει διαμορφωθῇ. Ἀφ᾿ ἑνὸς αἱ διάφοροι τάσεις ὑποτάσσονται εἰς τὴν «γενετήσιον ζώνην», καὶ οὕτω πως σύμπασα ἡ σεξουαλικὴ ζωὴ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀναπαραγωγήν, καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν πρώτων τάσεων οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, εἰμὴ μόνον ἐφ᾿ ὅσον προετοιμάζει καὶ διευκολύνει τὴν πραγματικὴν σεξουαλικὴν πρᾶξιν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιθυμία ξένου προσώπου ἀποδιώκει τὸν αὐτερωτισμόν, εἰς τρόπον ὥστε εἰς τὴν ἐρωτικὴν ζωήν, πᾶσαι αἱ συνιστῶσαι τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου τείνουν νὰ ἱκανοποιηθοῦν διὰ τοῦ ἐρωμένου προσώπου : Πᾶσαι ὅμως αἱ ἀρχικαὶ ἐνστικτώδεις συνιστῶσαι δὲν δύνανται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ὁριστικὴν ταύτην διαμόρφωσιν τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς. Πρὸ τῆς ἥβης, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγωγῆς δημιουργοῦνται ἐντονώταται ἀπωθήσεις ὡρισμένων τάσεων· καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις ὡς ἡ αἰδώς, ἡ ἀηδία,

ἡ ἠθική, γίνονται φρουροὶ τῶν ἀπωθηθέντων. Καὶ ὅτε κατὰ τὴν ἥβην ἡ μεγάλη πλημμυρὶς τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν ἀνέρχεται, εὑρίσκουν αὗται εἰς τὰς ἀντιδράσεις καὶ ἀντιστάσεις τὰ πράγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὰς ἀναγκάζουν ν' ἀκολουθήσουν τὰς ὁδοὺς τὰς λεγομένας φυσιολογικὰς καὶ τὰς ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ ν' ἀναζωογονήσουν τὰς τάσεις ἐκείνας αἵτινες ἔπεσαν θύματα τῆς ἀπωθήσεως. Κυρίως αἱ κοπρόφιλοι τάσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, αἱ ἔχουσαι δηλονότι σχέσιν πρὸς τὰ κόπρανα, εἶναι αἱ ἐντονώτερον ἀπωθούμεναι· κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὰ πρόσωπα ἅτινα πρῶτα ἀπετέλεσαν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων τοῦ παιδίου.

Εἰς τὴν γενικὴν παθολογίαν ὑπάρχει μία ἀρχὴ ὑπομιμνήσκουσα εἰς ἡμᾶς ὅτι πᾶσα ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς περιέχει τὰ σπέρματα παθολογικῆς διαθέσεως, διότι δύναται νὰ μεταβληθῇ, νὰ ἐπιβραδυνθῇ ἢ νὰ παρακωλυθῇ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὴν τόσον περίπλοκον ἐξέλιξιν τῆς σεξουαλικῆς λειτουργίας. Πάντα τὰ ἄτομα δὲν ὑφίστανται ταύτην ὁμαλῶς· ἀφίνει ὄπισθεν αὐτῆς ἀνωμαλίας ἢ διαθέσεις πρὸς μεταγενεστέρας νόσους δι' ὀπισθοδρομήσεως τῆς ἐξελίξεως. Εἶναι δυνατὸν τὰ ἐπὶ μέρους ἔνστικτα νὰ μὴ ὑποταχθοῦν ἅπαντα εἰς τὰς «γενετησίους ζώνας»· ἓν ἔνστικτον τὸ ὁποῖον παραμένει ἀνεξάρτητον σχηματίζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καλεῖται *διαστροφὴ* καὶ ὑποκαθιστᾷ τὸν ἰδιαίτερον σκοπόν του εἰς τὸν φυσιολογικὸν σεξουαλικὸν σκοπόν. Ὅπως τὸ ἐσημειώσαμεν ἤδη, συχνάκις ὁ αὐτερωτισμὸς δὲν ὑπερνικᾶται πλήρως, ὅπως ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν παντοίων διαταραχῶν αἵτινες δύνανται ν' ἀναφανοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου. Ἡ ἀρχικὴ ἰσοδυναμία τῶν δύο φύλων ὡς σεξουαλικῶν ἀντικειμένων δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς διατηρήσεως ταύτης θὰ εἶναι ἡ ὕπαρξις τάσεως πρὸς φιλομοφυλίαν, ἥτις δυνατὸν νὰ φθάσῃ καὶ μέχρις ἀποκλειστικῆς φιλομοφυλίας. Ἡ σειρὰ αὕτη διαταραχῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς μίαν ἄμεσον στάσιν τῆς ἐξελίξεως τῶν γενετησίων λειτουργιῶν· περιλαμβάνει

δὲ τὰς *διαστροφὰς* καὶ τὸν γενικὸν *παιδισμόν*, συνηθέστατον εἰς τὴν σεξουαλικὴν ζωήν.

Ἡ προδιάθεσις εἰς τὰς νευρώσεις εἶναι ἀποτέλεσμα ἄλλου εἴδους διαταραχῶν τῆς σεξουαλικῆς ἐξελίξεως. Αἱ νευρώσεις ἔχουν πρὸς τὰς διαστροφὰς ἣν σχέσιν ἔχει τὸ θετικὸν πρὸς τὸ ἀρνητικόν : εἰς ταύτας ἀνευρίσκονται ὡς στηρίγματα τῶν συμπλεγμάτων καὶ δημιουργοὶ τῶν συμπτωμάτων, αἱ αὐταὶ στοιχειώδεις συνιστῶσαι, αἱ ὁποῖαι συναντῶνται καὶ εἰς τὰ συμπτώματα· ἐνταῦθα ὅμως ἐνεργοῦν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἀσυνειδήτου, ὑπέστησαν ὅθεν ἀπώθησιν, ἠδυνήθησαν ὅμως, ἐν τούτοις, νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὸ ἀσυνείδητον. Ἡ ψυχανάλυσις μᾶς διδάσκει ὅτι λίαν ἔντονος ἐξωτερίκευσις τῶν ἐνστίκτων τούτων εἰς ἐποχὰς λίαν ἀπομεμακρυσμένας παρήγαγεν εἶδος *μερικῆς μονιμοποιήσεως*, ἡ ὁποία παριστᾷ τώρα ἓν ἀσθενὲς σημεῖον τῆς σεξουαλικῆς λειτουργίας. Ἂν ἡ φυσιολογικὴ ἐπιτέλεσις τῆς λειτουργίας ταύτης εἰς τὸν ἀνήλικον συναντᾷ ἐμπόδια, ἡ ἀπώθησις ἡ προκληθεῖσα ὑπὸ τῶν διαφόρων συνθηκῶν μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως θὰ θραυσθῇ εἰς ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ σημεῖα ὅπου ἐγένοντο αἱ μονιμοποιήσεις αὗται τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Ἴσως ἀντείπῃ τις ὅτι ἐνταῦθα οὐδόλως πρόκειται περὶ ἀφροδισίας. Ἔστω, χρησιμοποιῶ τὴν λέξιν ὑπὸ ἔννοιαν πολὺ εὐρυτέραν ἐκείνης ἣ ὁποία συνήθως ἀποδίδεται εἰς αὐτήν. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι νὰ ἴδωμεν μὴ τυχὸν χρησιμοποιεῖται συνήθως ὑπὸ λίαν στενὴν ἔννοιαν, περιοριζομένην εἰς τὴν ἀναπαραγωγήν. Δὲν δύναταί τις ν' ἀντιληφθῇ τὰς διαστροφάς, ὡς καὶ τὴν σχέσιν ἣ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ διαστροφῆς, νευρώσεως καὶ φυσιολογικῆς σεξουαλικῆς ζωῆς· δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσῃ τις τὴν σημασίαν τῶν τόσων εὐκόλως δυναμένων νὰ παρατηρηθοῦν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς καὶ ψυχικῆς ἐρωτικῆς ζωῆς τῶν παιδίων. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ὁ ψυχαναλυτὴς λαμβάνει τὴν λέξιν ἀφροδισία ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἐκδοχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡδηγήθη ὑπὸ τῆς διαπιστώσεως τῆς ὑπάρξεως τῆς παιδικῆς ἀφροδισίας.

Ἂς ἐπανέλθωμεν ὅμως ἅπαξ ἔτι εἰς τὴν σεξουαλικὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδίου. Πρέπει νὰ ἐπανορθώσωμεν πολλὰς παραλείψεις, ὀφειλομένας εἰς τὸ ὅτι ἐπροσέξαμεν τὰς σωματικὰς μᾶλλον ἢ τὰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς. Ἡ ἀρχικὴ ἐκλογὴ τοῦ ἀντικειμένου παρὰ τῷ παιδίῳ, ἐκλογὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐνδείας τῶν μέσων του, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα. Τὸ παιδίον στρέφεται κατ᾽ ἀρχὰς πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ αὐτό· οὗτοι ὅμως μετ᾽ ὀλίγον ἐξαφανίζονται πρὸ τῶν γονέων. Αἱ σχέσεις τοῦ παιδίου μετὰ τῶν γονέων του δὲν στεροῦνται παντελῶς σεξουαλικῶν στοιχείων, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἄμεσος παρατήρησις τοῦ παιδίου καὶ ἡ ψυχαναλυτικὴ μελέτη τοῦ ἐνηλίκου. Τὸ παιδίον λαμβάνει τοὺς δύο αὐτοὺς γονεῖς, καὶ ἰδίως τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὡς ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν του. Συνήθως, ὑπακούει εἰς μίαν ὤθησιν αὐτῶν οὕτων τῶν γονέων, ἡ στοργὴ τῶν ὁποίων ἔχει σαφῆ σεξουαλικὸν χαρακτῆρα, μεταβεβλημένον, ἐννοεῖται, ὅσον ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ προτιμᾷ συνήθως τὴν κόρην, ἡ δὲ μήτηρ τὸν υἱόν. Τὸ παιδίον ἀντιδρᾷ ὡς ἑξῆς : ὁ υἱὸς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν πατέρα του, ἡ κόρη τὴν μητέρα της. Τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται εἰς τὰς σχέσεις ταύτας τέκνων καὶ γονέων καὶ εἰς τὰς ἐξ αὐτῶν προερχομένας σχέσεις μεταξὺ ἀδελφῶν δὲν εἶναι μόνον θετικά, φιλικὰ δηλαδή, ἀλλὰ καὶ ἀρνητικά, ἐχθρικά. Τὸ οὕτω πως δημιουργηθὲν σύμπλεγμα εἶναι καταδικασμένον εἰς ταχεῖαν ἀπώθησιν· ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ἀσυνειδήτου ἐξασκεῖ ἀκόμη τεραστίαν καὶ διαρκῆ ἐπίδρασιν. Δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, μετὰ τὴν παραγωγήν του, ἀποτελεῖ τὸ *κεντρικὸν σύμπτωμα* πάσης νευρώσεως, καὶ ἀναμένομεν νὰ τὸ ἴδωμεν ὄχι ὀλιγώτερον ἔντονον καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ *μῦθος τοῦ Οἰδίποδος*, ὁ ὁποῖος φονεύει τὸν πατέρα του καὶ νυμφεύεται τὴν μητέρα του, εἶναι μία ἐλαφρῶς μεταβεβλημένη ἐκδήλωσις τῆς παιδικῆς ἐπιθυμίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας ὀρθοῦται βραδύτερον, διὰ νὰ

τὴν ἀπωθήση, τὸ *τεῖχος τῆς αἱμομιξίας*. Εἰς τὸν *Ἄμλετ* τοῦ Σαίξπηρ ἀνευρίσκεται κατὰ βάθος ἡ αὐτὴ ἰδέα ἑνὸς αἱμομικτικοῦ συμπλέγματος, πλέον κεκαλυμένου ὅμως.

Καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ παιδίον κατέχεται ὑπὸ τοῦ μὴ ἀκόμη ἀπωθηθέντος κεντρικοῦ τούτου συμπλέγματος, σημαντικὸν μέρος τῆς διανοητικῆς του ἐνεργείας ἐξυπηρετεῖ τὰς ἐπιθυμίας του. Ἄρχεται ἀναζητοῦν πόθεν προέρχονται τὰ παιδία, καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐνδείξεων τὰς ὁποίας ἔχει, μαντεύει τὴν ἀλήθειαν καλλίτερον ἢ ὅσον νομίζουν οἱ ἐνήλικες. Συνήθως ἡ ἀπειλὴ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ ἔλευσις νέου παιδίου, εἰς τὸ ὁποῖον τοῦτο δὲν βλέπει κατ' ἀρχὰς ἢ ἕνα ἀντίπαλον ὅστις θὰ τῷ διαμφισβητήση ὑλικὰ ἀγαθά, εἶναι ἡ διεγείρουσα τὴν περιέργειάν του καὶ ὠθοῦσα αὐτὸ εἰς τὴν ἔρευναν. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν μερικῶν ἐνστίκτων θὰ δημιουργήση ὡρισμένας *παιδικὰς σεξουαλικὰς θεωρίας*, θ' ἀποδώση εἰς τὰ δύο φῦλα τὰ αὐτὰ ὄργανα· τὰ παιδία, νομίζει, συλλαμβάνονται διὰ τῆς τροφῆς καὶ γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἕδραν· ἀντιλαμβάνεται τὰς σχέσεις τῶν φύλων ὡς ἐχθρικὴν πρᾶξιν, ὡς εἶδος βιαίας κυριαρχίας. Ἀλλ' ἡ ἄνηβος ἀκόμη ἰδιοσυγκρασία του, ἡ ἄγνοια τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τοῦ θήλεος κυρίως, ἀναγκάζουν τὸν νεαρὸν ἐρευνητὴν ν' ἀπελπισθῇ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἔρευνάν του. Πάντως ἡ ἔρευνα αὕτη, ὡς καὶ αἱ διάφοροι θεωρίαι τὰς ὁποίας διαμορφώνει, ἀσκεῖ σημαντικωτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδίου καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ νευρώσεων.

Εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ λογικωτάτη ἡ ὑπὸ τοῦ παιδίου ἐκλογὴ τῶν γονέων του ὡς ἀντικειμένου τῶν πρώτων του ἐρωτικῶν διαθέσεων. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ γενετησία αὐτοῦ ὁρμὴ νὰ μείνῃ προσηλωμένη εἰς τὰ πρῶτα ταῦτα ἀντικείμενα· πρέπει ν' ἀρκεσθῇ λαμβάνουσα αὐτὰ βραδύτερον ὡς ὑπόδειγμα, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὁριστικῆς ἐκλογῆς, νὰ μεταφερθῇ ἐκ τούτων εἰς ξένα πρόσωπα. Τὸ παιδίον πρέπει νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν γονέων του· τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ δυνηθῇ

νὰ παίξῃ τὸν κοινωνικὸν αὐτοῦ ρόλον. Καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ μερικὰ ἀφροδίσια ἔνστικτα ἀπωθοῦνται, καὶ βραδύτερον, ὅτε πρέπει ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν γονέων, ἐπιρροὴν ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον ἀπωθήσεως, ὁ παιδαγωγὸς ἔχει σοβαρὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα σήμερον δὲν ἐκτελοῦνται πάντοτε εὐσυνειδήτως.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐπὶ τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχοσεξουαλικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδίου δὲν μᾶς ἀπεμάκρυναν, ὅπως ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῇ, οὔτε ἀπὸ τὴν ψυχανάλυσιν, οὔτε ἀπὸ τὴν θεραπείαν τῶν νευρώσεων. Ἀπεναντίας μάλιστα, ἡ ψυχαναλυτικὴ θεραπεία θὰ ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ ὡς ἀγωγὴ σκοποῦσα τὴν ὑπερνίκησιν ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Φύσις καὶ σημασία τῶν νευρώσεων. Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ καταφυγὴ εἰς τὴν νόσον. Ἡ ὀπισθοδρόμησις. Σχέσεις μεταξὺ παθολογικῶν φαινομένων καὶ διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς φυσιολογικῆς ζωῆς. Ἡ τέχνη. Ἡ μεταβίβασις. Ἡ ἐξύψωσις.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς παιδικῆς ἀφροδισίας καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῶν νευρικῶν συμπτωμάτων εἰς ἐρωτικὰς ἐνστικτώδεις συνισταμένας, ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς ὡρισμένας ἀπροσδοκήτους ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν τάσεων τῶν νευρικῶν νόσων. Βλέπομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀσθενοῦν ὅτε, συνεπείᾳ ἐξωτερικῶν ἐμποδίων ἢ ἀνεπαρκοῦς προσαρμογῆς, ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἐρωτικῶν των ἀναγκῶν καθίσταται ἀδύνατος εἰς τὴν *πραγματικότητα*. Βλέπομεν τότε ὅτι *καταφεύγουν εἰς τὴν νόσον,* διὰ νὰ δυνηθοῦν, χάρις εἰς αὐτήν, νὰ εὕρουν τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν ἡ ζωὴ τοῖς ἀρνεῖται.

Διεπιστώσαμεν ὅτι τὰ νοσηρὰ συμπτώματα ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐρωτικῆς δράσεως τοῦ ἀτόμου, ἢ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἐρωτικῆς αὐτοῦ ζωῆς ἀκόμη· καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ κυρία τάσις, ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος κίνδυνος τῆς νόσου. Ἂς προσθέσωμεν ὅτι ἡ ἀντίστασις τῶν ἀσθενῶν μας εἰς τὴν θεραπείαν δὲν ὀφείλεται εἰς μίαν μόνην, ἀλλ' εἰς πολλὰς αἰτίας. Δὲν εἶναι μόνον τὸ «ἐγὼ» τοῦ ἀσθενοῦς τὸ ὁποῖον ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἀπωθήσεις αἵτινες τὸ βοηθοῦν νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀρχικάς

του τάσεις καὶ τὰ σεξουαλικὰ ἀκόμη ἔνστικτα οὐδόλως ἐπιθυμοῦν νὰ παραιτηθοῦν τῆς εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν τοῖς παρέχει ὁ ἀντικαταστάτης τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡ νόσος, ἐφόσον ἀγνοοῦν ἐὰν ἡ πραγματικότης θὰ τοῖς παρέξῃ τίποτε τὸ καλλίτερον.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν πραγματικότητα ἐπιφέρει πάντοτε ἄνεσίν τινα, ἀκόμη καὶ ὅτε, ὡς ἐκ τῆς βλαβερᾶς αὐτῆς ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν γενικῶν συνθηκῶν τοῦ βίου, καταλήγει εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην τὴν ὁποίαν καλοῦμεν νόσον. Γίνεται δὲ δι᾽ ὀπισθοδρομήσεως, δι᾽ ἐπιστροφῆς εἰς παλαιοτέρας φάσεις τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρόξενοι εὐχαριστήσεως εἰς τὸ ἄτομον. Ἡ ὀπισθοδρόμησις ἔχει δύο μορφάς. Ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐπαναφέρει τὸ ἄτομον εἰς τὸ παρελθόν, ἀναγεννῶσα παλαιοτέρας περιόδους τῆς γενετησίου αὐτοῦ ὁρμῆς, τῆς ἐρωτικῆς αὐτοῦ ἀνάγκης· ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ προκαλεῖ ἐκφράσεις ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς ἀρχικὰς ταύτας περιόδους. Ἀλλ᾽ αἱ δύο αὗται μορφαί, χρονολογικὴ καὶ τυπική, ἀνάγονται εἰς ἕνα ἑνιαῖον τύπον, εἰς τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἐπαναφορὰν μιᾶς παιδικῆς ἡλικίας τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς.

Ὅσον περισσότερον ἐμβαθύνει τις εἰς τὴν παθογονίαν τῶν νευρικῶν νόσων, τόσον περισσότερον παρατηρεῖ τὰς σχέσεις αἱ ὁποῖαι συνδέουν αὐτὰς πρὸς τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἀκόμη εἰς τὰ ὁποῖα ἐλαχίστην σημασίαν ἀποδίδομεν. Καὶ βλέπομεν πόσον ὀλίγον μᾶς ἱκανοποιεῖ ἡ πραγματικότης, παρ᾽ ὅλας τὰς ἀξιώσεις μας. Διὰ τοῦτο, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀπωθηθεισῶν ἰδεῶν, διατηροῦμεν ἐντὸς ἡμῶν ὁλόκληρον φανταστικὴν ζωήν, ἥτις, πραγματοποιοῦσα τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν, πληροῖ τὰς ἐλλείψεις τῆς πραγματικότητος. Ὁ δραστήριος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνει, εἶναι ὁ κατορθώνων νὰ μετατρέψῃ εἰς πραγματικότητας τὰ ὄνειρα τῆς ἐπιθυμίας του. Ὅτε ἡ μετατροπὴ αὕτη ἀποτυγχάνῃ, ἐξ αἰτίας τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀτόμου, τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπομακρύνε-

ται τῆς πραγματικότητος, καταφεῦγον εἰς τὸν εὐτυχέστερον κόσμον τοῦ ὀνείρου του· ἐν περιπτώσει νόσου, μετατρέπει τὸ περιεχόμενόν του εἰς συμπτώματα.

Εἰς ὡρισμένας εὐνοϊκὰς περιπτώσεις δύναται ἀκόμη νὰ εὕρῃ ἄλλον τρόπον μεταβάσεως ἀπὸ τῆς φαντασίας εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀντὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ ὁριστικῶς αὐτῆς διὰ τῆς ὀπισθοδρομήσεως πρὸς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· θέλω νὰ εἴπω ὅτι ἂν ἔχῃ τὸ *καλλιτεχνικὸν τάλαντον*, τὸ τόσον μυστηριῶδες ψυχολογικῶς, δύναται, ἀντὶ συμπτωμάτων, νὰ μετατρέψῃ τὰ ὄνειρά του εἰς αἰσθητικὰ δημιουργήματα. Οὕτω πως διαφεύγει τὴν νεύρωσιν καὶ διὰ τῆς στροφῆς ταύτης σχετίζεται πρὸς τὴν πραγματικότητα*. Ἂν ἡ πολύτιμος αὕτη ἰδιότης ἐλλείπῃ, ἢ εἶναι ἀνεπαρκής, δὲν δύναται ν' ἀποφευχθῇ ἡ ὀπισθοδρόμησις τῆς γενετησίου ὁρμῆς καὶ ἡ ἀναζωπύρωσις παιδικῶν ἐπιθυμιῶν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ νεύρωσις. Εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ νεύρωσις ἀντικαθιστᾷ τὴν μονήν, ὅπου συνήθιζον νὰ καταφεύγουν τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀπεγοητεύοντο ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅτε ἦσαν πολὺ ἀδύνατα διὰ νὰ τὴν ὑποστοῦν.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ τονίσω ἐνταῦθα τὸ κυριώτερον ἀποτέλεσμα εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν χάρις εἰς τὴν ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν τῶν νευροπαθῶν: ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ὑπάρχει εἰς τὰς νευρώσεις τὸ ὁποῖον νὰ μὴ συναντᾶται καὶ εἰς τὰ ὑγιῆ ἄτομα, ἢ ὅπως λέγει ὁ C. G. Jung, ὅτι οἱ νευροπαθεῖς πάσχουν ἐκ τῶν ἰδίων συμπλεγμάτων κατὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ὑγιεῖς ἀγωνιζόμεθα. Ἐκ τῶν ποσοτικῶν ἀναλογιῶν, ἐκ τῆς σχέσεως τῶν ἀνταγωνιζομένων δυνάμεων, ἐξαρτᾶται ἐὰν ὁ ἀγὼν θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ὑγείαν, εἰς τὴν νεύρωσιν ἢ εἰς τὰ φυσιολογικὰ σχεδὸν φαινόμενα τῆς ἀναπληρώσεως.

Ἔχω ἀκόμη νὰ ἀναφέρω τὸ κυριώτερον γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἐπικυρώνει τὴν θεωρίαν μας περὶ τῶν ἐνστικτω-

---

* Ἴδε O. Rank: Ὁ καλλιτέχνης, Βιέννη, 1907.

δῶν καὶ γενετησίων δυνάμεων αἵτινες γεννοῦν τὴν νεύρωσιν. Εἰς κάθε ψυχαναλυτικὴν θεραπείαν νευροπαθοῦς, ὁ τελευταῖος οὗτος ὑφίσταται τὸ περίεργον ἐκεῖνο φαινόμενον τὸ ὁποῖον καλοῦμεν *μεταβίβασιν*. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐκδηλώνει διὰ τὸν ἰατρὸν αἰσθήματα στοργῆς ἀναμεμιγμένα ἐνίοτε μὲ αἰσθήματα ἔχθρας, μὴ πηγάζοντα ὅμως ἐκ πραγματικοῦ γεγονότος ἢ μὴ δικαιολογούμενα ὑπὸ τοιούτου τινός· ὁ τρόπος τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ αἱ ἰδιορρυθμίαι των δεικνύουν ὅτι προέρχονται ἐκ παλαιῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ ἀσθενοῦς, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀσυνείδητοι. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς συναισθηματικῆς του ζωῆς, τὸ ὁποῖον δύναται πλέον ὁ ἀσθενὴς ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του, τὸ ἀναζῇ εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν ἰατρόν· καὶ μόνον κατόπιν μιᾶς τοιαύτης ἀναζωπυρώσεως διὰ τῆς «μεταβιβάσεως» πείθεται περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀσυνειδήτων σεξουαλικῶν του τάσεων. Τὰ συμπτώματα, τὰ ὁποῖα, διὰ νὰ δανεισθῶμεν μίαν χημικὴν ἔκφρασιν, εἶναι ἰζήματα παλαιῶν ἐρωτικῶν πειραματισμῶν (ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως), δὲν δύνανται νὰ διαλυθοῦν καὶ νὰ μεταβληθοῦν εἰς ἄλλα ψυχικὰ προϊόντα εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τῆς τοῦ γεγονότος θερμοκρασίαν τῆς «μεταβιβάσεως». Εἰς τὴν ἀντίδρασιν ταύτην ὁ ἰατρὸς παίζει, κατὰ τὴν θαυμαστὴν ἔκφρασιν τοῦ Ferenczi, ρόλον *καταλυτικοῦ ἐνζύμου* τὸ ὁποῖον ἕλκει προσωρινῶς πρὸς τὰ ἐλευθερούμενα συναισθήματα.

Ἡ μελέτη τῆς «μεταβιβάσεως» δύναται ἐπίσης νὰ σᾶς δώσῃ τὴν κλεῖδα τῆς ὑπνωτικῆς ὑποβολῆς, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιήσαμεν προηγουμένως ὡς τεχνικὸν μέσον ἐρεύνης τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἡ ὕπνωσις ὑπῆρξε τότε δι' ἡμᾶς θεραπευτικὸν βοήθημα ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τῶν γεγονότων, καθόσον ἀπήλλασσε μίαν περιοχὴν ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἀντιστάσεων, διὰ νὰ τὰς συσσωρεύσῃ εἰς τὰ ὅρια τῆς περιοχῆς ταύτης, σχηματίζουσα οὕτω πως τεῖχος ἀνυπέρβλητον.

Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ νομισθῇ ὅτι τὸ φαινόμενον

τῆς «μεταβιβάσεως», περὶ τοῦ ὁποίου, δυστυχῶς, ὀλίγα μόνον δύνανται νὰ λεχθοῦν ἐνταῦθα, δημιουργεῖται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ψυχαναλύσεως. Ἡ μεταβίβασις παρατηρεῖται αὐτομάτως τόσον εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ εἰς τὰς μεταξὺ ἀσθενοῦς καὶ ἰατροῦ σχέσεις. Ὁ ἀσθενὴς μεταβιβάζει πανταχοῦ τὴν θεραπευτικὴν ἐπιρροήν, καὶ δὴ τόσον ἐντονώτερον ὅσον ὀλιγώτερον ὑποπτεύεταί τις τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. Ἡ ψυχανάλυσις λοιπὸν δὲν δημιουργεῖ τὴν μεταβίβασιν· τὴν ἀποκαλύπτει ἁπλῶς καὶ τὴν χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ προσανατολίσῃ τὸν ἀσθενῆ πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ζήτημα τῆς «μεταβιβάσεως» χωρὶς νὰ τονίσω τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο συντελεῖ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἰς τὴν κατάπεισιν ὄχι μόνον τοῦ ἀσθενοῦς ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰατροῦ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ψυχαναλύσεως. Γνωρίζω ὅτι πάντες οἱ ὀπαδοί μου δὲν παρεδέχθησαν τὴν ὀρθότητα τῶν ὑποθέσεών μου ἐπὶ τῆς παθολογίας τῶν νευρώσεων, εἰμὴ μόνον χάρις εἰς τὰ πειράματα «μεταβιβάσεως», καὶ δύναμαι κάλλιστα ν' ἀντιληφθῶ ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ πεισθῇ προτοῦ ἐφαρμόσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς «μεταβιβάσεως».

Δύο νομίζω εἶναι αἱ κυριώτεραι ἀντιρρήσεις αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐγερθοῦν κατὰ τῶν ψυχαναλυτικῶν θεωριῶν. Ἐν πρώτοις δὲν συνηθίζονται οἱ ἀκριβεῖς καθορισμοὶ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ψυχικῆς ζωῆς· δεύτερον εἶναι ἄγνωστον κατὰ τὶ διακρίνονται αἱ ἀσυνείδητοι ψυχικαὶ λειτουργίαι τῶν ἐνσυνειδήτων τὰς ὁποίας γνωρίζομεν. Αἱ συνηθέστερον συναντώμεναι κριτικαί, τόσον ἐκ μέρους τῶν ἀσθενῶν, ὅσον καὶ ἐκ μέρους ὑγιῶν ἀτόμων, εἶναι αἱ τοῦ δευτέρου τύπου. Φοβοῦνται μήπως ἡ ψυχανάλυσις βλάψῃ, μήπως ἐπανέλθουν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀσθενοῦς ἀπωθηθέντα σεξουαλικὰ ἔνστικτα, ὡς ἐὰν τὸ τοιοῦτον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν κίνδυνον τῆς νίκης τῶν ἐνστίκτων τούτων ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων. Παρατηροῦν ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἔχει ἀνοικτὰ τραύματα εἰς τὴν ψυχήν του, ἀλλὰ φοβοῦνται μήπως ἐγγίσουν, διὰ νὰ μὴ

ὀξυνθῇ ὁ πόνος. Ἂς δεχθῶμεν τὴν ἀναλογίαν. Καλλίτερον εἶναι βεβαίως νὰ μὴ ἐγγίζῃ τις τὰ νοσοῦντα μέρη, ἐὰν δὲν κάμνῃ τίποτε ἄλλο ἢ νὰ ὀξύνῃ τὸν πόνον. Ἀλλ' ὁ χειροῦργος καταπολεμεῖ τὴν νόσον εἰς τὴν ἑστίαν της, ὅταν νομίζῃ ὅτι ἡ ἐπέμβασίς του αὕτη θὰ φέρῃ τὴν ἴασιν. Οὐδεὶς σκέπτεται νὰ ψέξῃ τὸν χειροῦργον διὰ τὸ ἄλγος μιᾶς ἐγχειρήσεως, ἀρκεῖ αὕτη νὰ στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ αὐτὸ ὀφείλει νὰ συμβαίνῃ καὶ μὲ τὴν ψυχανάλυσιν, τόσῳ μᾶλλον ὅσον αἱ δυσάρεστοι ἀντιδράσεις τὰς ὁποίας δύναται παροδικῶς νὰ προκαλέσῃ εἶναι ἀσυγκρίτως ἐλάσσονες τῶν συνοδευουσῶν μίαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Ἐξ ἄλλου αἱ ἐνοχλήσεις αὗται εἶναι ἀσήμαντοι ἂν παραβληθοῦν πρὸς τὰς βασάνους τῆς νόσου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ψυχανάλυσις πρέπει νὰ γίνεται καθ' ὅλους τοὺς κανόνας. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ἀπωθηθέντα ἔνστικτα, τὰ ὁποῖα ὁ ψυχαναλυτὴς ἀπελευθερώνει, ὑπάρχει μήπως φόβος ὅτι ἐπανεμφανιζόμενα θὰ βλάψουν τὰς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς τάσεις τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ ἀνατροφή; Οὐδόλως, διότι αἱ παρατηρήσεις μας μᾶς ἔδειξαν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ ψυχικὴ καὶ φυσικὴ δύναμις μιᾶς ἐπιθυμίας εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ὅταν πλέῃ ἐντὸς τοῦ ἀσυνειδήτου ἢ ὅτε ἐκδηλοῦται εἰς τὴν συνείδησιν. Τοῦτο θὰ ἐννοήσῃ τις ἐὰν σκεφθῇ ὅτι μία ἀσυνείδητος ἐπιθυμία δὲν ὑφίσταται οὐδεμίαν ἐπιρροήν· αἱ ἀντίθετοι τάσεις δὲν τὴν προσβάλλουν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως μία ἐνσυνείδητος ἐπιθυμία δύναται νὰ ἐπηρεασθῇ ὑπὸ ὅλων τῶν ἄλλων ἐσωτερικῶν φαινομένων τὰ ὁποία ἀντιτίθενται εἰς αὐτήν. Διορθοῦσα τὰ ἀποτελέσματα τῆς πλημμελοῦς ἀπωθήσεως, ἡ ψυχαναλυτικὴ θεραπεία ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς περισσοτέρας φιλοδοξίας τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς.

Ἂς ἴδωμεν τώρα τί γίνονται αἱ ἀσυνείδητοι ἐπιθυμίαι τὰς ὁποίας ἀπελευθερώνει ἡ ψυχανάλυσις. Τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ καταστοῦν ἀβλαβεῖς; Γνωρίζομεν τρεῖς διαφόρους τρόπους.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ ἐπιθυμίαι αὗται καταργοῦν-

ται ἁπλῶς διὰ τῆς σκέψεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας. Ἐνταῦθα ἡ ἀπώθησις ἀντικαθίσταται ὑπὸ κριτικῆς ἢ καταδίκης. Ἡ κριτικὴ αὕτη εἶναι τόσῳ μᾶλλον εὔκολος, ὅσον ἔχει ὡς ἀντικείμενον προϊόντα παιδικῆς περιόδου τοῦ «ἐγώ». Ἄλλοτε, τὸ ἄτομον, ἀδύνατον ἀκόμη καὶ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένον, ἀνίκανον νὰ παλαίσῃ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἱκανοποιηθοῦν τάσεων, δὲν ἠδυνήθη ἢ νὰ τὰς ἀπωθήσῃ. Σήμερον, ὥριμον πλέον, δύναται νὰ τὰς δαμάσῃ.

Ὁ δεύτερος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ψυχανάλυσις δίδει μίαν ἔξοδον εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτῆς ἀποκαλυπτόμενα ἔνστικτα, συνίσταται εἰς τὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν εἰς τὴν φυσιολογικὴν λειτουργίαν ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἰδική των, ἐὰν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀτόμου δὲν εἶχε διαταραχθῆ. Πράγματι, οὐδὲν συμφέρον ἔχει τὸ ἄτομον νὰ ἐκριζώσῃ τὰς παιδικάς του ἐπιθυμίας. Ἡ νεύρωσις, διὰ τῶν ἀπωθήσεών της, τὸ ἐστέρησε πολυαρίθμων πηγῶν ψυχικῆς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν χρησιμώταται εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ χαρακτῆρός του.

Γνωρίζομεν καὶ ἄλλην, καλλιτέραν ἴσως, ἔξοδον, διὰ τῆς ὁποίας αἱ παιδικαὶ ἐπιθυμίαι δύνανται νὰ ἐκδηλώσουν ὅλην τὴν ἐνέργειάν των καὶ ν᾽ ἀντικαταστήσουν τὴν μὴ δυναμένην νὰ ἱκανοποιηθῇ τάσιν τοῦ ἀτόμου ὑπὸ ἑνὸς ἀνωτέρου σκοποῦ εὑρισκομένου ἐνίοτε ὅλως διόλου ἔξω τῆς σεξουαλικότητος, εἶναι ἡ *ἐξύψωσις*. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ σεξουαλικὸν ἔνστικτον τάσεις χαρακτηρίζονται ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν πρὸς ἐξύψωσιν: ὁ σεξουαλικὸς αὐτῶν σκοπὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλου ὑψηλοτέρου καὶ μεγαλυτέρας κοινωνικῆς ἀξίας. Εἰς τὸν ψυχικὸν πλουτισμὸν ὁ ὁποῖος ἕπεται τοῦ φαινομένου τούτου τῆς ἐξυψώσεως ὀφείλονται αἱ εὐγενέστεραι κατακτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἰδοὺ τὸ τέλος καὶ τὸ τρίτον δυνατὸν συμπέρασμα τῆς ψυχαναλυτικῆς θεραπείας : εἶναι δίκαιον ὡρισμέναι ἀπωθηθεῖσαι γενετήσιοι τάσεις νὰ ἱκανοποιηθοῦν ἀμέσως καὶ ἡ ἱκανοποίησις αὕτη νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν συνή-

θων μέσων. Ὁ πολιτισμός μας, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνωτέρας φιλοδοξίας, καθιστᾷ ἐν τῇ πραγματικότητι δυσχερεστάτην τὴν ζωὴν εἰς πλεῖστα ἄτομα καὶ ἐκ τοῦ φόβου τῆς πραγματικότητος προκαλεῖ νευρώσεις, χωρὶς νὰ ἔχῃ νὰ κερδίσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην σεξουαλικὴν ἀπώθησιν. Μὴ παραμελοῦμεν τελείως ὅ,τι ζωϊκὸν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν μας. Τὸ ἰδεῶδες τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἀπαιτεῖ νὰ παραιτηθῶμεν πάσης εὐχαριστήσεως τοῦ ἀτόμου. Βεβαίως, εἶναι ἑλκυστικὴ ἡ μεταμόρφωσις τῶν στοιχείων τῆς ἀφροδισίας διὰ μιᾶς διαρκῶς εὐρυτέρας ἐξυψώσεως, πρὸς τὸ καλὸν τῆς κοινωνίας. Ἀλλ᾽ ὅπως εἰς μίαν μηχανὴν δὲν δύναται ἅπασα ἡ δαπανομένη θερμότης νὰ μεταβληθῇ εἰς ὠφέλιμον μηχανικὸν ἔργον, οὕτω πως δὲν δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἡ ἐκ τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου προερχομένη ἐνέργεια θὰ μεταβληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου. Καὶ στεροῦντες τὸ σεξουαλικὸν ἔνστικτον τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τροφῆς προκαλοῦμεν λυπηρὰ ἀποτελέσματα.

Ἐνθυμηθῆτε τὴν ἱστορίαν τοῦ ἵππου τῆς Σίλδα. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ταύτης εἶχον ἵππον τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις προεκάλει τὸν θαυμασμόν των. Δυστυχῶς ἡ συντήρησις τοῦ ζώου ἦτο πολυδάπανος· ἀπεφάσισαν ὅθεν, διὰ νὰ τὸ συνηθίσουν εἰς τὴν νηστείαν, νὰ ἐλαττώσουν καθ᾽ ἑκάστην κατὰ ἕνα κόκκον τὴν ποσότητα βρώμης τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδον. Καὶ οὕτω πράγματι ἔπραξαν, ὅτε ὅμως ἀφηρέθη καὶ ὁ τελευταῖος κόκκος, ὁ ἵππος εἶχεν ἀποθάνει. Οἱ κάτοικοι τῆς Σίλδα οὐδέποτε ἔμαθον τὸν λόγον.

Τὸ κατ᾽ ἐμέ, νομίζω ὅτι ἀπέθανεν ἐκ πείνης καὶ ὅτι οὐδὲν ζῶον δύναται νὰ ἐργασθῇ ἐὰν δὲν τῷ παρασχεθῇ ἡ ἀναλογοῦσα εἰς αὐτὸ μερὶς βρώμης.

ΤΕΛΟΣ

ΔΡΧ. 15